

Omfattende omorganisering

Reaksjonene er til dels meget kritiske etter regjeringens vedtak om å omorganisere bistandsforvaltningen. «Halve» NORAD legges inn i Utenriksdepartementet og direktoratet fratras mye makt. NORADs direktør mener regjeringen kunne optrådt klokere, og fagforeningene føler seg overkjørt.

Side 6-7 og leder side 2

Usikker framtid i Sør-Sudan

Etter 37 år med borgerkrig og over tre millioner mennesker døde er det omsider våpenhvile og fredsforhandlinger i Sør-Sudan. Eller er det det? – Khartoum forhandler ikke med ærlige hensikter, sier oberst Kuol Manyang Juk (bildet) i SPLA til Bistandsaktueltts utsendte.

Side 12-14

bistandsaktuelt

fagblad om utviklingssamarbeid · nr. 7 · 2003

Gransker makt-strukturer i bistanden
Side 8

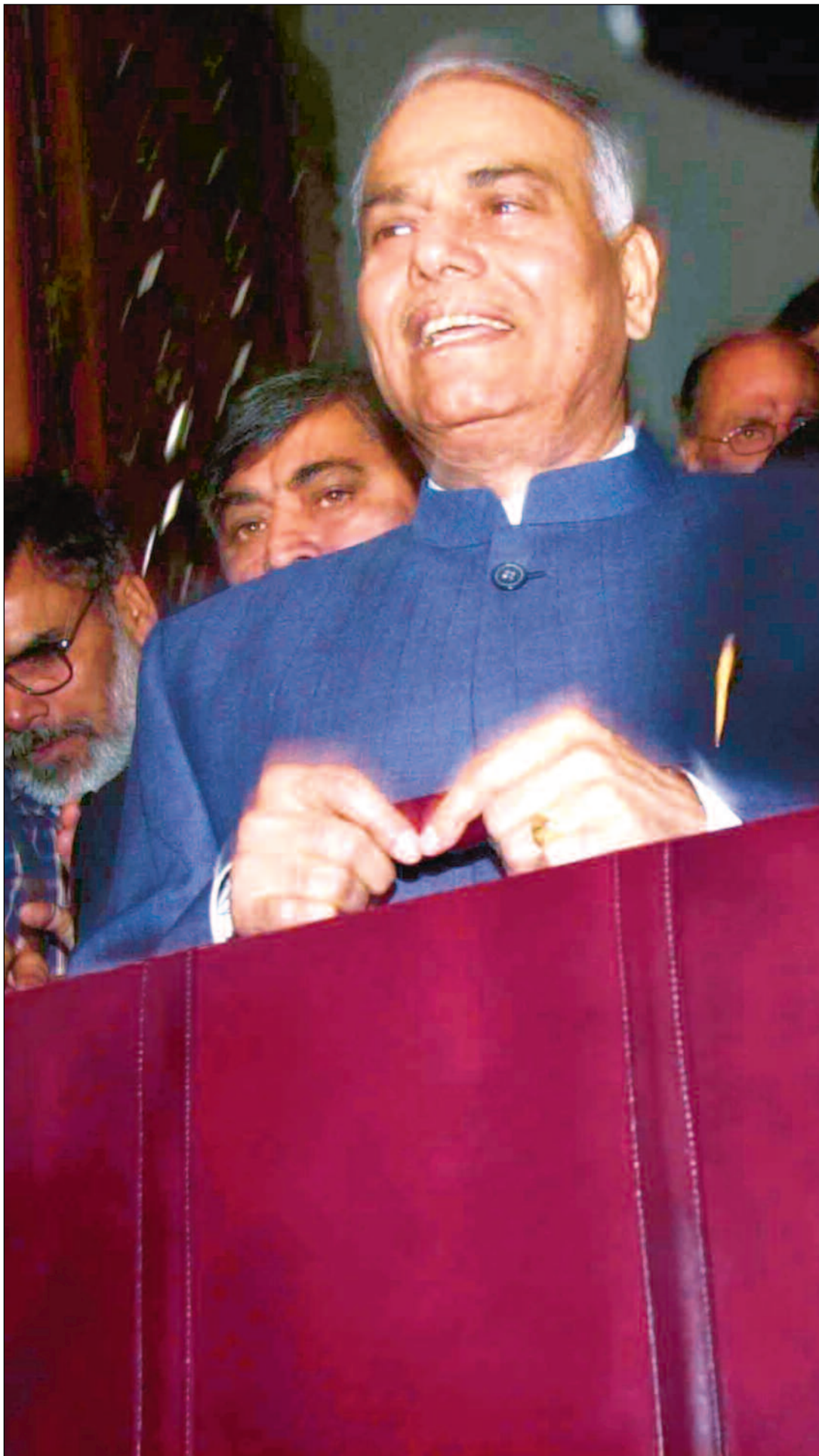
WTO-krasj i Cancun
Side 11

Portrett: Kagame med knyttet neve
Side 3

Kongekrangel i Nepal
Side 5

NORAD slår tilbake mot Mosambik-rapport
Side 10

Big brother forente Afrika
Side 21

India viser muskler

Vil kvitte seg med «tigger»-image – sier nei til bistand

■ Norges 51-årige historie som bistandsgiver i India går mot slutten.

■ India har bedt 22 bistandsgivere om å avvikle samarbeidet, blant dem Norge. Landet ønsker å redusere bistandsavhengigheten og kutte administrasjonsutgifter som følger med små bistandsbudsjetter.

■ Andre forklarer avgjørelsen som et ønske om å bli ansett som en verdensmakt som selv deler ut bistand. India huser en tredel av verdens fattige, men har samtidig en økonomi i sterk vekst og store valutareserver.

■ – Det er bare å erkjenne at bistanden fra land som Norge ikke når ut til særlig mange fattige i India, sier forsker Arild Engelsen Ruud.

■ Politisk kommentator Sanjaya Baru i den indiske avisen Financial Express hevder vedtaket ble utløst av bistandsfrysen i forbindelse med Indias atomprøvesprengninger.

Mannen med dollarkofferten, Indias finansminister Yashwant Sinha, takker nei til små bistandsbeløp og mener pengene heller kan overføres til andre land med større behov enn India.

FOTO: AP/SCANPIX

Side 4-5

Har Norge en PRSP-strategi?

AV RASMUS HANSSON, WWF-NORGE

DEBATT

BISTANDSAKTUELT NR. 6 tar opp spørsmålet om nasjonale strategier for fattigdomsreduksjon (PRSP) kommer de fattige til gode. Mye av kritikken mot PRSP er velbegrunnet. Men spørsmålet bør ikke være om donorer skal akseptere PRSP eller ei. Poenget er at man må gå inn i problematikken med åpne øyne og ha en klar strategi for å håndtere alle svakhetene. Naturressurser og miljø, som de fleste fattige i NORADs hovedsamarbeidsland lever eller dør av, er et godt eksempel på dette.

NASJONALE fattigdomsstrategier er blitt kritisert for å være en videreføring av strukturaljusteringsprogrammer hvor Det internasjonale pengefondet (IMF) og Verdensbanken fremdeles leker marionettstatter med fattige land, at den makroøkonomiske politikken er uendret og at det er ikke gjort grundige analyser av fattigdom og effekter av strategiene. Noen mener PRSP-prosessen bidrar til økt deltakelse når nasjonal politikk utformes.

INGEN KUNNE forvente at hurtigarbeidende komiteer i fattige lands finansdepartement med Verdensbanken pustende i nakken og gjeldslette som gulrot skulle finne medisinen mot fattigdom over natta. Velldig få har klart dette, selv med 50 år tilgjengelig! Det er imidlertid ingen logisk konsekvens at hastverksarbeid og manglende deltakelse bak en PRSP betyr: «Kast den!» Tilsvarende er det skremmende når donorer mer eller mindre ukritisk løfter PRSP fram som den store løsningen.

I DISKUSJONEN er lite oppmerksomhet viet til i hvilken grad ansvarlig naturressursforvaltning og bærekraftige utviklingsstrategier er integrert i de nasjonale fattigdomsstrategiene. WWF holder på med en analyse av PRSP for å vurdere hvilken verdi de kan ha for bærekraftig

BISTANDSAKTUELT • 6/2003 AKTUELT • 5

PRSP er ikke svaret

Nasjonale fattigdomsstrategier gir ikke makt til fattige land, viser ny forskning

De nasjonale fattigdomsstrategier (PRSP) gir kun tilgjengelighet til nasjonale finansdepartementer og ikke fattige. Det mener professor i utviklingsstudier Frances Stewart.

Foto: WWF/Norad

FATTIGDOMSTRATEGIER De nye fattigdomsstrategier, PRSP-ene, ble lansert av Verdensbanken og IMF i 1999 i forbindelse med millenniummøtet i Johannesburg. De skulle gjøre fattigdomsreduksjon til en nasjonal prioritet med lukke og begge endene. Det mener professor i utviklingsstudier Frances Stewart.

De nye fattigdomsstrategier, PRSP-ene, ble lansert av Verdensbanken og IMF i 1999 i forbindelse med millenniummøtet i Johannesburg. De skulle gjøre fattigdomsreduksjon til en nasjonal prioritet med lukke og begge endene. Det mener professor i utviklingsstudier Frances Stewart.

«Fattigdomsstrategier... De nasjonale fattigdomsstrategier (PRSP) gir kun tilgjengelighet til nasjonale finansdepartementer og ikke fattige. Det mener professor i utviklingsstudier Frances Stewart.

«Fattigdomsstrategier... De nasjonale fattigdomsstrategier (PRSP) gir kun tilgjengelighet til nasjonale finansdepartementer og ikke fattige. Det mener professor i utviklingsstudier Frances Stewart.

– Useriøs og overfladisk kritikk, sier UD-statssekretær

Statssekretær i UD-statssekretær Ole Espen er ikke tilfreds med kritikken mot PRSP-ene. Han mener at de som kritiserer dem, ikke har forstått dem. Han mener at de som kritiserer dem, ikke har forstått dem. Han mener at de som kritiserer dem, ikke har forstått dem.

BISTANDSAKTUELT 5-2003

debatt

utvikling og forvaltning av naturressursene. Foreløpige resultater fra frem land (Kenya, Tanzania, Uganda, Madagaskar og Kamerun) tyder på at gevinster fra makroøkonomiske og strukturelle reformer tapes på grunn av et snevert ønske om «markedeffektivitet» og eksportrettede tiltak.

FOR EKSEMPEL får bedring av fattige lokalsamfunns rettigheter til naturressurser som del av privatiseringsprosessen liten oppmerksomhet. Dette selv om det er de fattige som i størst grad er avhengige av forutsigbare rettigheter til natur-

Å bruke PRSP ukritisk som en mal betyr å kaste over bord en rekke nasjonale planer som har vært utviklet over mange år, også med norsk støtte.

grunnlaget, og er prisgitt miljø og natur for sitt daglige brød. Vektlegging av miljødeleggelser er også mangelvare, selv om det er de fattige som rammes først og hardest når skog, jordsmonn eller fisk forsvinner, tørke eller flom herjer og omgivelsene forurennes.

LIKE ALARMERENDE er en analyse av det politiske rammeverk IMF og Verdensbanken har utviklet for å bruke PRSP til å formulere sine støtteprogrammer. Analysen antyder at programmene kun tar hensyn til visse PRSP-elementer, for eksempel å fremme utenlandske forretningsinteresser. Samtidig legger de liten vekt på å styrke de fattiges rettigheter eller å forbedre miljøforvaltningen. Dette på samme tid som det finnes en rekke nasjonale handlingsplaner og strategier for nettopp å ta tak i disse utfordringene. Vi frykter at disse nå er glemte.

NÅR DEN NORSKE regjeringen definerer PRSP som grunnlag for bistand må vi som et minimum forvente at den har en strategi for å håndtere svakhetene og på sikt bedre prosessen betydelig. Å bruke PRSP ukritisk som en mal betyr å kaste over bord en rekke nasjonale planer og strategier som har vært utviklet over mange år, også med norsk støtte. Statssekretær Olav Kjørven uttrykker at PRSP er en riktig vei å gå selv om det krever omstilling også fra giverlandene. Vårt spørsmål til Kjørven blir: Har Regjeringen en slik strategi? Hva gjøres for eksempel for å fremme naturressursforvaltning, miljø og lokal deltakelse i samarbeidslandene?

Rasmus Hansson er generalsekretær i WWF-Norge.

Norske bedrifter er opptatt av samfunnsansvar

AV JON VEA, NHO

DEBATT

BISTANDSAKTUELT nr.6/2003 tar fortjenstfullt opp temaet «bedriftenes samfunnsansvar». Men i NHO blir vi unektelig oppgitt når vi leser at «CSR-begrepet så smått er i ferd med å bli kjent i Norge». Dette er helt feil. Faktum er at norske bedrifter og NHO har jobbet systematisk med dette temaet siden 1996. Da arrangerte NHO sammen med flere store bedrifter den første konferansen om bedriftenes ansvar i forhold til menneskerettigheter.

I 1997 skrev vi i samarbeid med Amnesty en omfattende «sjekkliste» for bedriftene, om deres forpliktelser i forhold til menneskerettigheter. Vi fulgte opp med en tilsvarende sjekkliste om korrupsjonsbekjempelse i 2000. I 2000 ledet også NHO den ar-

debatt

beidgruppen som la frem det første omforente dokumentet om bedriftenes samfunnsansvar. Her la man en plattform for det videre arbeidet, og bedrifter, fagbevegelse, myndigheter og frivillige organisasjoner kunne enes om viktige begreper. I 2002 og 2003 har NHO fulgt opp med «policy papers» om bedriftenes ansvar i konfliktsoner, NHOs eget dokument om bærekraft og samfunnsansvar, og til sist bedriftenes ansvar i forhold til bistand og fattigdomsbekjempelse.

ALL DOKUMENTASJON er laget i samarbeid med norske bedrifter - store og små. Man skal være klar over at også blant mindre bedrifter pågår en diskusjon om deres samfunnsansvar. Hvorfor har CSR gradvis fått økt oppmerksomhet og engasjement blant bedriftene, både her i Norge og i resten av verden? Delvis er det økonomisk motivert. Bedriftene må ta vare på sitt omdømme. Godt omdømme skaper tillit i markedet, noe som er en forutsetning for at bedriftene skal få sin «licence to operate», dvs. rett til å utvinne mineraler og metaller, drive

Min påstand er at vi faktisk har kommet lenger enn i de aller fleste land.

skogsdrift osv. Likens må teleselskaper ha tillit for å få konsesjoner. Tillit er også noe ansatte, forbrukere og investorer er opptatt av.

ITILLEGG forventes det at bedriftene skal medvirke til mer enn økonomisk utvikling. De bør også medvirke til sosial utvikling, til fattigdomsbekjempelse og utvikling av lokalsamfunn. I dag er det i ferd med å oppstå et «etisk imperativ»; bedriftsledere skal ta ansvar for mer av helheten. Hvor langt har vi kommet i Norge? Min påstand er at vi faktisk har kommet lenger enn i de aller fleste land. Det skyldes våre tradisjoner på området. Begrepet «hjørnesteinsbedrift» illustrerer dette.

I NORGE har mange bedrifter tatt sosialt ansvar i generasjoner. Vi har også utviklet gode arbeidslivsrelasjoner. Gradvis har miljøansvarligheten økt slik at vi i dag er blant de ledende på dette feltet. Norske myndigheter har også lagt foringer som har gjort demokrati og menneskerettigheter og bistand til integrerte deler av utenrikspolitikken. Myndighetene våre forventer, etter NHOs syn med rette, et aktivt næringsliv som i praksis bygger på de samme verdier som de offisielle norske. Jon Vea er internasjonal direktør i NHO.

bistandsaktuelt

Fagblad om utviklingssamarbeid nr. 7/03 – 6. årgang

Fagbladets redaksjon arbeider i henhold til pressens Vær Varsom-plakat.

Ansvarlig redaktør:
Astrid Versto

Redaktør:
Gunnar Zachrisen
gz@norad.no

Journalister:
Liv Røhnebak Bjergene (perm.)
Silje Berggrav
silberg@frisurf.no
Gunnar Kopperud
lyngordon@c2i.net
Camilla Solheim
casol@start.no
Erik Landet
ela@norad.no

Redaksjonsråd:
Øyvind Dahl
Per Schreiner
Tori Tveit
Mariken Vaa

Internett:
www.norad.no/bistandsaktuelt
www.bistandsaktuelt.com

Postadresse:
Boks 8034 Dep., 0030 Oslo

Kontoradresse:
Ruseløkkv. 26 (6. etg.)

Telefon sentralbord:
22 24 20 30

Telefon redaksjon:
22 24 20 40 - 22 24 05 41

E-post redaksjon:
gz@norad.no

Telefon annonser:
22 24 20 40 - 22 24 20 41

E-post annonser:
gz@norad.no

Fax:
22 24 20 66

Design / produksjon:
Odyssé reklamebyrå/
Akela grafisk design,
Fred Isaksen, Larvik #5483

Trykk:
Dagblad-Trykk AS

Abonnement:
Bistandsaktuelt, NORAD,
boks 8034 Dep., 0030 Oslo.
Telefon: 22 24 20 71.
Fax: 22 24 20 66.
E-post: adr-ba@norad.no

Abonnement kan også tegnes via internett:
www.bistandsaktuelt.com
Abonnementet er gratis.

Artikler i Bistandsaktuelt uttrykker ikke nødvendigvis et offisielt syn.

Utgiver:
NORAD
DIREKTORATET FOR
UTVIKLINGSSAMARBEID
NORWEGIAN AGENCY FOR
DEVELOPMENT COOPERATION
ISSN 1501-0201

Redaksjonen avsluttet:
Mandag 22. september 2003

Opplag – denne utgave:
12 600 eksemplarer

Prøv et søk i vårt internett-arkiv. Her finner du ca. 2000 artikler om bistands- og utviklingsspørsmål. www.bistandsaktuelt.com

MÅNEDENS SITAT:
«Jeg håper det er første gang Statoils etikk presenteres samtidig som selskapet etterforskes av Økokrim»
Statoils seniorrådgiver Atle Andreassen i starten av et foredrag på Handelshøyskolen BI om etikk og næringslivet til TV2 Nettavisen.

Forvaltning i endring

LEIAR

Så blei det endeleg eit vedtak om korleis bistandsadministrasjonen skal organiserast i tida framover. Nesten halvanna år har gått sidan arbeidet starta. Konsulentbyrået ECON blei saman med internasjonale samarbeidspartnarar hyra opp, og gjennomgangen deira enda opp med to alternativ: Enten full samanslåing av NORAD og UD, eller reindyrking av dei strategiske og politiske funksjonane i Utanriksdepartementet og ein styrka fagetat med ansvar for all forvaltning, implementering og fagleg rådgjeving. ECON tilrådde samanslåing, mens NORAD og den øvste administrative leiinga i departementet foretrakk eit styrka direktorat.

Felles for alle forslaga var ei omfattande overføring av ansvar til ambassadane og ei samling av administrasjonen av ambassadane i Utanriksdepartementet. Slik blei også det endelege vedtaket, men elles blei resultatet slik det ofte blir når politikarar som ikkje er heilt samde må einast om ei løysing: Eit kompromiss.

Ansvar for stat til stat-samarbeidet blir flytta til Utanriksdepartementet, mens dei søknadsbaserte ordningane blir verande i NORAD. Direktoratet skal bli ein tydlegare fagetat med tematisk rådgjevingsansvar for både bilateral og multilateral bistand. NORAD skal også ha ansvaret for evaluering, kvalitetssikring og opplæring av heile utanrikstenesta. Informasjon om utviklingsamarbeidet skal Utanriksdepartementet ta seg av.

Mange av dei som hadde håpa at ei modernisert forvaltning skulle kunne jobbe meir heilskapleg er nok litt skuffa. Det same er truleg dei som hadde håpa på ei klarare rollefordeling med politikk- og strategiutforming i departementet, og forvaltning og implementering i direktoratet og på ambassadane. I den vedtekte modellen blir det litt av kvart i alle ledd. Den store delen av dei langsiktige bistandsmidlane som blir kanaliserte gjennom organisasjonar og næringsliv, skal framleis forvaltast av NORAD. Naudhjelp som går gjennom mange av dei same aktørane, blir verande i departementet. Når me ser ting som kan virke trøblete, likar me å kalle dei «utfordringar». Det blir «utfordrande» å sjå den totale norske innsatsen i eit land i samanheng når forvaltningsansvaret for ein av bistandskanalane skal plasserast i ein heilt annan etat enn dei andre.

Også på informasjonsområdet er det lett å sjå «utfordrande» grenseoppgangar i tida som kjem. Særleg spennande blir rolleavklaringa når det gjeld den faglege debatten om norsk bistand og resultat av bistanden. Det blir spennande å sjå kva mogelegheiter den nye fagetaten får til å fasilitere og delta i bistandsdebatten framover.

Men endå meir spennande blir det å sjå om den nye organiseringa fører til betre forvaltning og betre resultat i kampen mot fattigdom. Det er og blir det aller viktigaste i denne prosessen.

Ave

bistandsaktuelt forbeholder seg retten til å lagre og utgi alt stoff i fagbladet i elektronisk form. Redaksjonen forbeholder seg også retten til å forkorte innsendte manuskripter.

På grunn av stor pågang av debattinnlegg, kronikker, reisebrev, o.l. vil mange artikler ikke komme på trykk.

Debattinnlegg honoreres ikke.

Med knyttet neve ble **Paul Kagame** gjenvalgt som president i Rwanda.

FOTO: KAREL PRINSLOO, AP/SCANPIX

Rwandas sterke mann

rett på sak

HVEM:
Paul Kagame
(46)

HVA:
Gjenvalgt president i Rwanda

HVORFOR:
Første valg siden folkemordet i 1994

Ni år etter et folkemord som tok livet av om lag 800 000 mennesker i Rwanda, gikk president Paul Kagame av med seieren ved valget i slutten av august. Han tok så å si alle stemmene – 94 prosent – i et valg som observatørene mente ble gjennomført uten alvorlige episoder.

• TONE BRATTELI

Presidenten ble født i regionen Gitamara vest i Rwanda i 1957. Bare fire år gammel flyktet familien til Uganda fordi volden mot tutsiene i hjemtraktene tiltok. Kagame tilhører tutsiene, folkegruppen som holdt på å bli utradert under folkemordet. Han regnes som en nøkkelperson i aksjonene for å få slutt på slaktingen. I valgkampen har han appellert til de fire millioner velgerne om å stemme som rwandere, ikke som tutsier eller hutsier. Valgresultatet forteller at han lyktes. Åtte av ti velgere deltok i valget.

Kritisk opposisjon. Kagame, som har en lang militær karriere bak seg, gikk til valg med løfter om nasjonalt samhold, økonomisk vekst, sterkere styring og rettferdighet. Han blir sett på som Rwandas sterke mann, og opposisjonen har klagd på at det har vært vanskelig å fremme alternativer til den allerede sittende president. Human Rights Watch har påpekt det samme. Uavhengige media er så å si fraværende i Rwanda. Tusenvis av mennesker sitter fortsatt fengslet etter folkemordet, og menneskerettighetsgrupper arbeider intenst for å få fram dokumentasjon og bidra til å lege noen av de sårene som er påført dette hardt prøvede landet. Kagame har forsøkt å framstå som samlende i denne situasjonen.

Liten opposisjon. Det var tre kandidater som stilte til presidentvalget. Den ledende opposisjonspolitikeren Faustin Twagiramungu var

den viktigste utfordreren, og han var ikke nådig i sin karakteristikk av Kagames overveldende seier. Twagiramungu – som tilhører folkegruppen hutuene – sa til Reuters: «Jeg aksepterer ikke dette valget....Det er ikke demokrati. De prøver å få til et stalinistisk ett-parti-system. Nesten 100 prosent av stemmene? Det er ikke mulig. Jeg vil skrive et brev til Høyesterett.»

Kagame selv erklærte seg som seierherre for et fullstappet fotballstadion i hovedstaden Kigali. «Det er ingen tvil om at valget har gått i vår retning,» sa han. «Det er en sann seier, den lar seg ikke tilbakekalle og er ingen overraskelse.»

EUs valgobservatører rapporterte om et stille og rolig valg.

Store utfordringer. Den gjenvalgte presidenten står under alle omstendigheter foran store utfordringer. Rwanda er en del av Great Lakes-regionen sammen med land som Uganda, Kongo og Burundi. I sin tid som soldat har Kagame selv deltok i krigshandlinger i dette området.

Folkemordet i Rwanda har etterlatt dype sår. Så og si alle ble berørt på en eller annen måte. Store lagre med hodeskaller, skjeletter og blodige klær er rystende minnesmerker over det som skjedde.

Enkelte valglokaler var lagt på steder der tusenvis av mennesker ble meiet ned. Junanal Arawujo (23) var en av de få som overlevde da 2500 mennesker ble angrepet på Kicukiro tekniske høyskole i Kigali. Til en journalist sa han: «Det å komme hit for å velge vår president fyller meg med håp».

Soldaten og politikeren Paul Kagame står overfor store forventninger og en formidabel oppgave.

Bistand? Nei takk, vi har så det rek

India vil bli verdensmakt og giverland, avvikler 4,5 mrd kroner i bistand – fra 22 givere

India er lei av å bli sett på som et utviklingsland, og vil heller dele ut penger enn å motta dem. 22 giverland, inkludert Norge, er bedt om å fase ut eksisterende bistandsprogrammer. Flere av giverne stiller seg undrende.

• SILJE BERGGRAV

BISTANDSPOLITIKK

India – landet der norsk bistandshistorie startet for 50 år siden – har tatt en historisk beslutning. Det er første gang et utviklingsland tar initiativet til å avvikle tosidig stat-til-stat-bistand. Det burde kunne tolkes som det beste uttrykk for at utvikling skjer. Men gir det grunn til å sprette champagnekorkene?

– Nei, mener Arild Engelsen Ruud, historiker og forsker ved Senter for utvikling og miljø (SUM), med inngående kjennskap til India.

– Fremdeles er fattigdomsproblemet i India enormt. Men Indias beslutning er konsistent – det er bare å erkjenne at bistanden fra land som Norge ikke når ut til særlig mange fattige, sier Engelsen Ruud.

– Fra norsk side respekterer vi og er glad for at indiske myndigheter har et kritisk forhold til å motta bistand. Norge vil ikke prakke på noen bistand, sier Morten Svelle, direktør for NORADs Asia-avdeling.

«Tigger»-stat. Samtidig som India huser 1 mrd. mennesker og er hjem for en tredjedel av verdens fattige, har landet en økonomi i sterk vekst og valutareserver på over 600 milliarder kroner. Den offisielle forklaringen på vedtaket om «bistandsstopp» er ønsket om å redusere statens avhengighet av bistand, og samtidig kutte administrasjonskostnadene som følger med små bistandsbudsjetter. Men den langt viktigere årsaken, hevder mange, er ønsket om å kvitte seg med tiggerimgaget og heller bli ansett som en verdensmakt som selv kan dele ut bistand.

Fortsatt støtte. Ifølge magasinet The Economist har regjeringen begynt å omstrukturere den internasjonale gjeldsbyrden på drøyt 400 milliarder kroner. I fjor tilbakebetalte landet 23 milliarder av de multilaterale lånene, og i år har regjeringen tenkt å fordoble beløpet. De 22 giverlandene bistår landet med 4,5 milliarder av Indias totale bistandspott på 15-20 milliarder kroner, som i sum bare utgjør seks prosent av statsbudsjettet. Giverne er blitt bedt om å gi framtidig bistand utelukkende til frivillige organisasjoner. Lån vil fortsatt bli tatt imot, men skal vurderes etter markedsriterier.

«Finansministeriet har besluttet å avslutte bistanden fra utvalgte bilaterale partnere med mindre bistandsbudsjetter slik at disse ressursene heller kan overføres til andre utviklingsland med større behov for utviklingshjelp» lød forklaringen i den offisielle pressemeldingen.

Eksempelvis utgjør årets norske bilaterale bidrag til India på 39 millioner kroner mindre enn én prosent av samlet bistand til landet.

Vil i Sikkerhetsrådet? Multilaterale organisasjoner som Verdensbanken skal få fortsette å gi. Det samme skal seks store bilaterale givere: Storbritannia, USA, Russland, Japan, Tysk-

land og EU. Men flere av giverne som er bedt om å slutte å gi, spør seg hvorfor. Canada, for eksempel, har gitt bistand til India siden 1950-tallet, og bidrar årlig med rundt 180 millioner kroner. Nederland gir nærmere 700 millioner kroner – mer enn USA. Sverige var i gang med å planlegge en ny femårsplan for ulike bistandsprogrammer da regjeringen i New Delhi sa den ikke hadde bruk for pengene.

I diplomatiske kretser er det liten uenighet om at den indiske regjeringens beslutning ikke i første rekke handler om å begrense administrasjonskostnader og rapportskrivning, men om storpolitikk. India er i ferd med å reorientere seg som en voksende internasjonal stormakt, og politiske observatører hevder ambisjonen er å få fast sete i Sikkerhetsrådet. Det kan forklare hvorfor diplomatisk viktige land som USA, Storbritannia og Russland er beholdt som givere.

Utløst av atom-motstand. Et slikt mål oppnår ikke et land som er avhengig av bistandsmidler. India kan dessuten si fra seg bilateral støtte nokså smertefritt, ettersom Verdensbanken står for 60 prosent av landets totale bistand. Men mens de fleste giverne godtar Indias ønske, spekulerer enkelte på om beslutningen har sitt utspring i at europeiske givere i stadig større grad stiller krav til bistanden – krav knyttet til menneskerettigheter, korrupsjon og godt styresett. I 1998 satte en rekke av giverne midlertidig lokk på bistandsmidlene i protest mot Indias atomprøvesprengninger. Den indiske regjeringen benekter selv at dette er årsaken, men politisk kommentator Sanjaya Baru i den indiske avisen Financial Express, er ikke i tvil:

– Det var Danmarks beslutning som utløste dette. Det skjedde for fem somrer siden. India prøvesprengte, og Danmark holdt tilbake bistanden. Det gjorde USA og Japan også. Men Danmark? Hallo, kan dere finne Danmark på kartet?

Baru hevder at giverlandenes press skapte så mye adrenalin hos den indiske regjeringen at den besluttet seg for å redusere avhengigheten av internasjonal bistand.

– Fem år senere kunne en stolt finansminister Yaswant Sinha gi Danmark beskjed om å beholde pengene eller gi dem til noen som trenger dem mer. India vil fortsatt gjerne ta imot bistand som bidrar til utvikling, men har ikke behov for å klamre seg til budsjetter som er dyre å administrere og i tillegg kommer med moralprekener, spesielt ikke hva gjelder vår nasjonale sikkerhet, kommenterer Baru.

Urimelige krav? – Er det ikke en smule arrogant av Norge å bidra med et knøttebeløp på snaut 40 millioner og samtidig stille en rekke krav til hvordan myndighetene i verdens nest største land styrer? spør vi NORADs avdelingsdirektør Morten Svelle.

– Det er neppe noen som har trodd at vi kan styre indiske myndigheter. Men selv om vi bidrar med relativt små beløp i noen land, må vi ha et bevisst forhold til styresett og delta i dialogen rundt sentrale spørsmål som korrupsjon og menneskerettigheter. Hvilken rolle dette har spilt for Indias vurderinger, kan vi bare spekulere rundt, sier Svelle.

Taperne. Det er delstatsmyndighe-

tene som regnes for å bli de største taperne av bistandsstoppen. Store deler av utenlandsk bistand har gått til å finansiere sanitæranlegg og utdanningsplaner på delstatsnivå, og vestlige diplomater stiller spørsmål ved hvem som skal fylle hullene i disse prosjektene. Ikke sentralregjeringen, tror de.

– Nesten alle delstatsmyndighetene sliter med budsjettunderskudd, og tilskudd fra utenlandske givere er den mest hensiktsmessige måten å skaffe ressurser. Derfor er det vanskelig å forstå hvorfor delstater som får støtte fra «små» givere, har valgt å være tause, mener Balasubramanian Siddharthan, rådgiver ved den norske ambassaden i New Delhi. Han konkluderer at den manglende debatten i indisk media, på politisk- og organisasjonsnivå, må skyldes en blanding av støtte, likegyldighet og uvitenhet om konsekvensene.

SUM-forsker Arild Engelsen Ruud peker på at beslutningen var hastig og ble tatt i Finansministeriet uten altfor mange involverte.

– Det er betegnende at da Norge i 1990 besluttet at India ikke lenger skulle være hovedsamarbeidsland, ble avgjørelsen tatt uten særlig debatt, fordi India ikke har mange store, tunge forsvarere i Norge. Nå er vi i en lignende situasjon – debatten er uteblitt fordi bistand fra små givere ikke har mange store, tunge forsvarere i India. At landet nå sier nei til norsk stat-til-stat-bistand, er langt

mer alvorlig for Norge, som nå mister et av sine beste fotfester i India, mener SUM-forskeren.

Dobler bistandsbudsjettet. I mellomtiden fortsetter den indiske regjeringen arbeidet for å skape et nytt image som kredittverdig land med høy humanitær profil. India gir allerede i dag støtte til flere land i sørlige Afrika, og har bistått den nye regjeringen i Afghanistan med nærmere 800 millioner kroner. Nå fordobler landet sitt eget bistandsbudsjett på 4-5 milliarder kroner, og Finansministeriet jobber med en ny plan for utdeling av lån og teknisk bistand til en rekke utviklingsland. En gjeldsletteplan for de minst utviklede landene (MUL) er på trapene, i samarbeid med Det internasjonale pengefondet (IMF).

Engelsen Ruud synes ikke det er grunn til å kritisere denne politikken.

– India bruker bistand på samme måte som USA gjør det, og slik Norge gjør det – for å markere seg politisk. Man kan godt stille spørsmålstegn ved det moralske i denne prioriteringen, men å kritisere India for å bruke bistand til å posisjonere seg som en stormakt, er å skyte seg selv i foten. Hvis Norge var mest opptatt av å gi penger der de trengtes mest, er det vanskelig å forstå de enorme bidragene til for eksempel Irak og Bosnia, framfor land som India, mener Engelsen Ruud.

”

At India nå sier nei til norsk stat-til-stat-bistand, er mer alvorlig for Norge.

Arild Engelsen Ruud, SUM-forsker og India-ekspert

sker

India er hjem for en tredjedel av verdens fattige. Landsbybefolkningen i Gujarat er blant de mest sår bare gruppene.

FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

Usikker skjebne for norsk støtte til sivilt samfunn

Innen tre år vil alle norske stat-til-stat-avtaler med India avvikles. I hvilken grad samarbeidet med frivillige organisasjoner fortsetter, er så langt usikkert.

- Bilaterale avtaler skal trappes ned og avvikles på en ryddig måte over de neste to-tre årene. Vi er inne i en prosess der vi i samarbeid med UD og ambassaden skal avgjøre i hvilken grad vi skal fortsette å gi støtte via det sivile samfunn eller multilaterale avtaler. Vi har støttet mange frivillige organisasjoner i India, og spørsmålet er hvem vi eventuelt skal satse videre på, sier Morten Svelle, direktør for NORADs Asia-avdeling.

Han sier det ikke er satt en endelig deadline for prosessen, men regner med at man kommer til en avklaring i løpet av én til to måneder.

- Er det et paradoks at det landet med høyest fattigdom i verden nå ønsker å avvikle bistand?

- Det er klart et dilemma, men samtidig må vi innse at fattigdommen i India er sterkt knyttet til religion, tradisjoner og samfunnsstruk-

turer. Viktigere enn bistand er at det skjer holdningsmessige reformer innenfor disse strukturene, sier Svelle.

Kutter grasrotorganisasjoner. Norsk bistand til India har vært kanalisert via stat-til-stat-samarbeid, FN og frivillige organisasjoner. Midlene har hovedsakelig vært fokusert på utdanning, kvinner, miljø, tiltak mot barnearbeid og næringsutvikling/institusjonsbygging. Kirsti Digerud, landansvarlig for India i NORAD, mener det er for tidlig å si hvilke av de prioriterte områdene som eventuelt vil fases ut.

- Fra norsk side blir det viktig å identifisere strategiske organisasjoner som vil kunne påvirke myndighetenes lovgivning og beslutninger på politisk nivå. Det betyr trolig at små, lokale grasrotsorganisasjoner som jobber med prosjekter som er verdifulle i seg selv, men som ikke har særlig påvirkning på myndighetsnivå, vil bli nedprioritert, sier Digerud.

Flere fattige mens Nepal-politikere slåss

KATMANDU (b-a): Protestene mot kongemakten i Nepal bare øker. I hele september har regjeringen forbudt demonstrasjoner, masse møter og andre politiske aktiviteter i hovedstaden.

• I NEPAL:

NAVIN SINGH KHADKA

NEPAL Forbudet kom etter flere dager med store demonstrasjoner i regi av de største politiske partiene i Nepal. De politiske partiene er sterkt imot at kong Gyanendra tok makten i oktober i fjor og innsatte en ny regjering utpekt av ham selv. Kongen avsatte statsministeren og beskyldte han for å ikke avholde valg. Også parlamentet ble oppløst. Siden den gang har de politiske partiene krevd at parlamentet blir gjeninnsatt eller at en koalisjonsregjering bestående av alle partier blir utpekt.

Politisk kaos. Den politiske rivaliseringen i Nepal har ikke forandret seg det siste året. Tvert imot har situasjonen forverret seg. Kongen, de politiske partiene i det oppløste parlamentet og maoist-geriljaen har blitt enda større fiender. Den siste tiden har maoistene gått tilbake til våpnene og krever en ny folkevalgt forsamling, de politiske partiene fortsetter å argumentere mot den kongelige innblandingen i fjor og kongen har ikke vist noen tegn til å gi tilbake makten til de folkevalgte lederne. Ingen av partene viser noen form for fleksibilitet.

Giverne krever. Et resultat av det politiske kaoset er en voldsom nedgang i utviklingsarbeidet i dette fattige landet. Giversamfunnet, som står for mer enn 75 prosent av Nepals utviklingsbudsjett, har i lengre tid presset på for en allianse som består av alle partiene, inkludert maoistene. De mener det er det eneste alternativet for å få i gang utviklingsprosjekter som har stått i stampe i over et år.

- Det burde ikke være et problem å få maoistene om bord. Og hvis det hjelper til å bringe fred, hvorfor ikke, sier charge d'affaires Rudiger Wenk ved EU-delegasjonen i Katmandu.

- **Terrorister.** Men regjeringen har ikke ønsket ideen om å involvere maoistene velkommen. For andre gang erklærte de nylig at maoistene er terrorister. Regjeringen har heller ikke avholdt valg som skulle vært

holdt for lenge siden. Etter giverpress snakker regjeringen nå om en flerparti-komité som skal styre i lokalsamfunnene.

Opprørerne er heller ikke ivrig etter å få i gang utviklingsarbeid. De har klart uttalt at deres første mål er politisk.

- Utviklingsarbeid er vår andreprioritet, sa en av maoistenes toppledere Krishna Bahadur Mahara rett før våpenhvilen kollapset.

- Når vi har oppnådd vårt politiske mål, kan vi begynne å tenke på utvikling, sa han.

Kamper. Etter en sju måneder lang våpenhvile tok maoistene igjen til våpnene i slutten av august. I ukene etter har det vært daglige sammenstøt mellom sikkerhetsstyrker og opprørere. Mer enn 250 personer, inkludert opprørere, sikkerhetspersonell og sivile, er drept de siste to ukene. Over hele landet har bomber eksplodert.

I august holdt regjeringen og opprørerne sin tredje forhandlingsrunde. Resultatet var ingen overraskelse. Forhandlingene strandet da opprørerne sto på kravet om at en folkevalgt forsamling skal bestemme skjebnen til monarkiet.

Fredsmeikling. Flere utenlandske diplomater er sterkt inne og forsøker å mekle i konflikten. Partiledere forteller at den amerikanske, britiske og indiske ambassadøren er aktive for å skape en forståelse mellom kongen og partiene.

- Vi arbeider tett sammen for å få freden tilbake i dette landet, sa den amerikanske ambassadøren Michael Malinowsky til BBC nylig.

Mens noen er fornøyd med meiklingen, ser andre på det som utenlandsk intervensjon.

- Hvorfor skal vi høre på utenlandske diplomater? Vi kjenner våre problemer, og vi kan løse dem selv, mener Narayan Man Bijukchhe, leder av Arbeider- og småbondepartiet i Nepal.

Monarki eller ikke? Men de to store partiene i Nepal ser ut til å være mer fleksibel.

- Vi har indikasjoner på at kongen er villig til å utpeke en koalisjonsregjering hvis vi ikke stiller spørsmål ved monarkiet eller hæren, sier Narahari Acharya, en av partitoppene i Nepali Congress. Det gjenstår å se om partiene går med på slike betingelser.

Navin Singh Khadka arbeider i Katmandu for BBC og den engelskspråklige ukeavisen Nepali Times.

Rundt 3000 mennesker demonstrerte i Katmandus gater 10. september mot kong Gyanendra.

FOTO: DEVENDRA M. SINGH, AFP/SCANPIX

UD sluker halve NORAD

Direktoratet får redusert budsjett og færre ansatte – ambassadene styrkes

Utenriksdepartementet overtar resultat- og gjennomføringsansvaret for norsk utviklingssamarbeid mens ambassadene i utviklingslandene styrkes. NORAD skal rendyrkes som fag- og evalueringsdirektorat. Det er hovedkonklusjonene i regjeringens reform av bistandsforvaltningen.

Regjeringen mener omorganiseringen av forvaltningen vil gjøre Norge bedre rustet i kampen mot fattigdom i utviklingsland. Her fra Bangladesh, et av verdens fattigste land.

FOTO: G.M.B AKASH

OMORGANISERING

• ERIK LANDET

Det er en omfattende omorganisering regjeringen har klubbet igjennom. Flyttesjauen, som kommer til å gå på kryss og tvers mellom Utenriksdepartementet og NORAD starter etter planen i januar 2004, og selv om ingen sies opp, vil reformen føre til store endringer for de ansatte i NORAD, så vel som UD.

– Utviklingspolitikken er i stor endring. Den omfattende reformen som nå er vedtatt innebærer at vi tar tak i de sentrale utfordringene vi står overfor. Det vil gjøre oss i stand til å spille en enda mer aktiv og sentral rolle for å bekjempe fattigdom med de nye rammene som nå gjelder internasjonalt, sier utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson i en pressemelding.

100 flyttes til UD. Land- og regionkompetansen skal samles i UD. I praksis betyr dette at de fire regionavdelingene i NORAD, med til sammen rundt 90 ansatte, flyttes over til bilateral avdeling i departementet. Også policy-, strategi- og informasjonsarbeidet skal samles i departementet. Dette betyr at utredningsenheten i NORAD med 18 ansatte inn tar Victoria Terrasse. NORADs informasjonsavdeling med 21 ansatte vil trolig bli splittet, noen overføres til UD mens noen blir igjen i NORAD. Hva som skjer med Bistandsaktuelt er høyst usikkert.

Kunnskapsdirektorat. Regjeringen legger opp til at det «nye» NORAD skal bli et kunnskaps- og kvalitetssikringsdirektorat. Dette betyr at dagens fagavdeling i NORAD vil spille en hovedrolle i det nye direktoratet. NORAD får også ansvar for å evaluere utviklingssamarbeidet og UD's evalueringsseksjon flyttes inn i di-

NORADs arbeid med evaluering og resultatkontroll av bistanden utføres best med en viss distanse til den politiske ledelsen.

Hilde Frafjord Johnson, utviklingsminister.

rektoratet. Noe overraskende ligger det også i kortene at NORAD skal gjøre utenrikspolitiske evalueringer, og ikke bare evaluere utviklings tiltak. Utenriksstjenestens kompetansesenter, som står for internopplæring, flyttes også fra UD til NORAD.

Halverer budsjettet. I dag er NORADs budsjett på 4,2 milliarder kroner i året. Når regionavdelingene tar med seg sine pengepungler til UD vil NORAD trolig sitte igjen med 1,5 - 2 milliarder kroner i året. Mesteparten av disse vil gå til frivillige organisasjoner ettersom de søknadsbaserte ordningene skal samles og styrkes i NORAD. Dette innebærer at avdeling for sivilt samfunn og næringsutvikling blir større og i realiteten blir den eneste avdelingen i NORAD som skal bevilge penger. Urfolksstøtten, partistøtten og støtten til frie medier skal også samles i NORAD.

Mer ambassademakt. Ambassadene i utviklingslandene vil få flere nyopprettede stillinger. Trolig er det snakk om et sted mellom 20 og 40

stillinger.

«Endringene medfører en betydelig desentralisering av ansvar og oppgaver til utenriksstasjonene slik at arbeidet utføres nærmest mulig mottakerne av norsk bistand», heter det i pressemeldingen fra UD.

Samtidig overtar UD administrasjonen av de 14 bistandsambassadene som NORAD i dag administrerer.

Anbefalte omlegging. Reformen kommer i kjølvannet av en evaluering som ECON Senter for økonomisk analyse la frem i april i år. Evalueringen fastslo at dagens bistandsforvaltning preges av overlapping, fragmentering og for mange beslutningsnivåer. Samtidig konkluderte ECON at utviklingssamarbeid i økende grad er en politisk prosess der flere virkemidler må ses i sammenheng, og anbefalte derfor at NORAD ble innlemmet i Utenriksdepartementet,

Ønsker distanse. Regjeringen valgte likevel å la NORAD bestå.

– Det er to hovedgrunner: Fort-

satt skal en rekke enkeltprosjekter drives videre, og en stor del av bistanden skal fortsatt kanaliseres gjennom frivillige organisasjoner og næringslivet. Vi mener et selvstendig NORAD er best egnet til å videreføre dette. Dessuten skal NORADs arbeid med evaluering og resultatkontroll av bistanden styrkes betydelig. Dette arbeidet utføres best med en viss distanse til den politiske ledelsen i Utenriksdepartementet, sier Hilde Frafjord Johnson til Aftenposten.

Mye uklart. Flere spørsmål er fremdeles uavklarte. Det gjenstår for eksempel å se hva som skjer med arkiv-, administrasjons-, økonomi- og iktavdelingen i NORAD. Det er nedsatt to prosjektgrupper med deltakelse fra NORAD og UD som skal utrede reformen. Den ene skal detaljutføre og planlegge selve gjennomføringen, mens den andre skal se på hvordan Utenriksdepartementet skal organiseres i den nye bistandsforvaltningen. Prosjektgruppene skal levere sine rapporter i midten av november.

Frustrerte fagforeninger i NORAD

Fagforeningsledere i NORAD er ikke nådige i sin kritikk av regjeringens reform av bistandsforvaltningen. De føler seg tilsidesatt og mener avgjørelsen er håpløs og skuffende. I Utenriksdepartementet er reaksjonene blandet.

Hvorfor be oss om så mange råd når ingen av dem blir fulgt?

Lillian Nordal, leder i 2fo, NORAD.

positive i forarbeidet, og etter min mening har vi kommet med klare råd underveis. Vi har alle hatt ett eneste mål, nemlig å få en mest mulig effektiv bistandsforvaltning. Ikke en eneste en har foreslått noe i nærheten av den modellen som nå er foreslått. Hvorfor be oss om så mange råd når ingen av dem blir fulgt, spør Nordal.

– **Politisk kompromiss.** Nordal mener NORADs ansatte nå reduseres til en brikke i et storpolitisk spill.

– Hele avgjørelsen oser av å være et politisk kompromiss mellom statsrådene Petersen og Frafjord Johnson i stedet for en fornuftig organisering til det beste for de fattige i verden. Det vi jobber med er alt for viktig til å reduseres til det. I forbindelse med Riksrevisjonens rapport

om Mosambik, fikk vi beskjed, nesten i klartekst, om at vi ikke gjør en god nok jobb. Derfor mener UD de må ta styringen av bistandspengene, sier Nordal.

Eli Kofoed Sletten, leder Norsk Tjenestemannslag, NORAD.

Skuffet. Leder i Norsk Tjenestemannslag i NORAD, Eli Kofoed Sletten, er også misfornøyd med regjeringens avgjørelse.

– Jeg er både overrasket og skuffet. Jeg reagerer mest på at man lanserer en type organisering som ikke har vært foreslått i utredningsarbeid-

det. Jeg hadde forventet at man spilte med åpne kort, og jeg synes godt fagforeningene kunne blitt løpende orientert, nå som avgjørelsen er så annerledes enn hva alle hadde forestilt seg, sier Sletten.

– **Urealistisk.** – Vi skal likevel – så langt det er mulig – være lojale og prøve å følge opp intensjonene.

Likevel må jeg si at forslaget virker håpløst og er antakelig lite gjennomførbart. Jeg synes utviklingsministeren er naiv i sin forestilling av hva som er mulig å gjennomføre på så kort tid. Man legger opp til å fusjonere to meget ulike kulturer og en organisasjon som UD forandrer seg ikke på et par måneder. Og når jeg ser på de to utredningsgruppene sammensetning, med toppung UD-ledelse, tror jeg ikke de

OMORGANISERING

• ERIK LANDET

Leder i 2fo NORAD, Lillian Nordal, skjønner ikke hvorfor fagforeningene i det hele tatt ble invitert til å komme med forslag i prosessen som har ledet til omorganiseringen.

– Jeg må si at dette er en skuffende melding fra statsrådene. Vi mener at vi har vært konstruktive og

Kritikk av demokrati-underskudd

Maktforsker har gransket norsk bistand og sør-politikk

Maktgransker Terje Tvedt langer ut mot samrør, elitesirkulasjon, naivitet og udemokratiske avgjørelser i bistanden.

• CAMILLA SOLHEIM

I fem år har forskere studert maktens irrganger i Norge. Resultatet er 20 bøker og 50 rapporter. For første gang har Maktutredningen satt søkelys på norsk utenriks- og bistandspolitikk, og hvordan det påvirker makt- og demokratiforhold i Norge. Det er historiker, professor i geografi og forskningsleder ved Senter for utviklingsstudier ved Universitetet i Bergen, Terje Tvedt som står bak analysen av det han kaller det sørpolitiske systemet i boka «Utviklingshjelp, utenrikspolitikk og makt».

– Jeg ser på bistand og sørpolitikk som sentrum i hva jeg kaller det «internasjonale gjennombrudd i norsk historie». Feltet er det norske vinduet mot verden og har klart å mobilisere store deler av befolkningen i Norge. Det gjør at dette feltet har en sentral plass i nyere institusjonell historie, og har hatt en enorm betydning for måten nordmenn snakker om verden på, sier Terje Tvedt til Bistandsaktuelt.

Bygge merkevare. Tvedt oppgir tre årsaker til hvorfor han plasserer det sørpolitiske system så sentralt.

– For det første har den norske statens merkevarebygging vært knyttet opp til propaganda om «den norske modellen», som Norges bidrag til verdenspolitikken i globaliserings epoke, sier Tvedt. Norge har hatt få andre interesser i den ikke-europeiske verden. Derfor har dette politikfeltets praksis og det forholdet det organiserer til den ikke-europeiske verden påvirket samfunnet generelt i en uvanlig grad. For det andre viser han til at dette systemet er markant annerledes både institusjonelt og språklig enn andre politikfelt.

– Det sørpolitiske systemet er organisert rundt en rekke meningsmettede begreper, som «hva er utvikling», «hvordan oppnå fattigdomsbekjempelse», «menneskerettighetenes universalisme» og lignende. Politikfeltet er alene om å organisere en stor internasjonal og nasjonal diskurs om slike sentrale spørsmål, understreker Tvedt. Den tredje årsaken er at systemet har et stort omfang.

– Nærmere 1000 mennesker i NORAD og UD, store deler av organisasjonslivet og rundt 1000 forskere har vært aktører innenfor dette sys-

Maktutredningens Terje Tvedt er blant annet opptatt av det han kaller elitesirkulasjonen i norsk bistand. Han mener det finnes en elite som sirkulerer mellom byråkrati, forskning, frivillige organisasjoner og politikk.

FOTO: CAMILLA SOLHEIM

Terje Tvedt:
«Utviklingshjelp, utenrikspolitikk og makt»
Gyldendal Akademisk, 2003.

”

Bistand ikke er et verdinøytralt prosjekt løsrevet fra maktstrukturer.

Terje Tvedt, maktutredning

temet. Siden det er et system basert på gaveøkonomi og uklare målkriterier, vil de som besitter kontroll over ressursfordeling ha makt av stor betydning.

– *Hvor dypt går dette i det norske folk? Er det en tankegods hos en liten gruppe eller strekker det seg lenger?*

– Det er selvsagt alltid vanskelig å måle innflytelse, men alle lærebøker i skolen på dette feltet er i samsvar med det sørpolitiske feltets perspektiv på verden og seg selv. Jeg har tidligere vist hvordan norsk intellektuell historie har vært påvirket av bistandsepokens verdensbilder og selvbilder. Jeg mener det er hensiktsmessig å oppfatte systemet som en viktig nasjonal identitetsproducent, i en tid da slike identiteter rehandles rundt om i hele verden på grunn av globaliseringen. Sørpolitikken, Operasjon Dagsverk, tv-aksjonene osv. gjør denne posisjonen veldig sterk, sier Tvedt.

– *Du framstiller tankegangen om solidaritet og altruisme som et særegent norsk fenomen. Er vi så veldig annerledes enn andre land?*

– Tankegangen om solidaritet og altruisme er ikke særnorsk. Det norske systemet er et subsystem av det internasjonale systemet. Begrepsapparat og aktortypene finnes overalt. Derimot er det få andre land hvor det ufruktbare verdiparet altruisme/egenytte så til de grader har dominert systemets beskrivelse av seg selv og sine egen dilemmaer. Det er ikke nasjonal selvpisking å påpeke dette. Det er et forsøk på å frigjøre debatten fra sine selvpålagte stengsler.

– *Du etterlyser selv en større offentlig debatt rundt denne politikken. Hvorfor er det så lite debatt?*

– Det er snakk om hva jeg kaller et nasjonalt godhetsregime som derfor til en viss grad står over den ordinære politiske debatten. De fleste aktuelle aktørene er en del av dette systemet, og tjener på det. Stortingspolitikkerne som skal kontrollere det, er ikke tilstrekkelig interessert eller vet ikke nok. Dessuten; systemets språk bør først og fremst

forstås som et legitimiengsspråk. Dessuten er det opplagt at når ledende aktører oppfatter norsk sørpolitikk som interessefri og universell, er det ikke noe grunnlag for diskusjon om politikkenes forutsetninger. For det som oppfattes som både universelt og interessefritt er selvsagt både SANT og GODT, sier Tvedt.

Naivt. – Prosjektet som sådan har derfor vært hevet over politikkenes vanlige kivi og mas, sier Tvedt.

– *Men hva er de egentlige interessene bak bistanden?*

– Særinteresser vil alltid ha en interesse av å kamuflere seg som almeninteresse, eller som Det universelle. Hva disse interessene evt. består vi vet vi for lite om. Jeg har forsøkt å vise at det er umulig å finne ut uten å forstå både retorikkens betydning og at bistand ikke er et verdinøytralt prosjekt løsrevet fra maktstrukturer.

– *Er vi naive da i vår tanke?*

– Forfatteren Milan Kundera har sagt at et tegn på modenhet er evnen til å etablere distanse til symboler og retorikk. Jeg har vist at på dette feltet har symboler og retorikk overmannet aktørene, og hvis man da følger Kundera, så er det sørpolitiske systemet et naivt og umodent system.

Grensegang. Tvedt mener mange frykter debatt, fordi man da er redd for at oppslutningen om bistanden skal synke. – Dette politikfeltet er i usedvanlig grad avhengig av omverdensens bilde av seg selv, bl.a. på grunn av de stadige innsamlingskampanjene. Systemet har derfor gjort seg særlig sårbar for imagefall, som igjen påvirker muligheten for åpen debatt og dermed – for læring.

Historieprofessoren har møtt kraftig motstand fra enkelte frivillige organisasjoner fordi han hevder at skillene mellom stat og sivilsamfunn viskes ut i det sørpolitiske feltet.

– *Hvor treffende er begrepet frivillig organisasjon?*

– Det er ingen tvil om at de frivillige organisasjonene finnes. De ble etablert for å fremme bestemte interesser. Men graden av frivillighet vil variere, og på dette feltet varierer det ekstremt. Spørsmålet er i hvilken grad ulike organisasjoner kan sies å representerer det sivile samfunnet, spør Tvedt. Han mener selv med 100 prosent finansiering fra staten, kan en dyktig drevet organisasjon fortsatt være uavhengig staten. – Mitt prosjekt har kun vært å forstå hva som skjer med samfunnet når frivillige organisasjoner blir kontraktører for staten og lederne går på statslønn, og hvilke begrensninger dette skaper for politikkenes muligheter, sier Tvedt

Hvem kontrollerer? Men det er ikke bare de frivillige organisasjonene som blir maktgransket av Tvedt. Han hevder at i det sørpolitiske systemet så utviskes skillet mellom mange ulike samfunnsinstitusjoner. Det hele er knyttet sammen i det Tvedt karakteriserer som et nasjonalkorporativt prosjekt.

– Ta for eksempel Stortinget og de politiske partiene. Partiene mottar støtte etter at DU har vurdert deres prosjekter. Da har man snudd det konstitusjonelle forholdet mellom statsmakter på hodet. Den utøvende makt kontrollerer den kontrollerende makt, sier Tvedt.

Elitedans. I sin maktstudie setter professoren også et skarpt søkelys på han kaller for elitesirkulasjon – der de samme menneskene går i en evig runddans mellom politikk, byråkrati, forskning, organisasjoner og journalistikk.

– For Røde Kors isolert sett er det kanskje en fordel at de nå får en generalsekretær som også har vært med i ulike topposisjoner, ikke minst fordi dette er viktig for å få tilgang til systemets ressurser. Problemet er omfanget av dette; at de samme menneskene sirkulerer mellom ledende posisjoner i stat og organisasjonsliv, og at det er de samme som fordeler systemets ressurser mellom aktørene i systemet.

– *Hva er konsekvensene av det du kaller en elitesirkulasjon?*

– Hvis dette systemet er som andre system, og det er ingen grunn til å tro at det ikke er tilfellet, vil det føre til bedevete beslutninger. Hensynet til egen institusjon eller egne karriereplaner er selvsagt ikke alltid de samme som landets interesser, sier maktforskeren som selv har forsøkt å unngå det han kaller er en overhengende fare for å møte seg selv i svingdora.

– Jeg har forsøkt å tilstrebe et ideal om forskningens uavhengighet, og for all del unngå en rolle som forsker-politiker, Det blir verken god forskning eller god politikk. Det er mange måter å bygge broer mellom forskning og politikk, som ikke forutsetter at forskeren blir politiker.

– *Er du imot å gi bistand?*

– Svaret er enkelt: Så lenge det finnes rikere land og regioner, er det sannsynlig at det vil finnes et system for overføring av ressurser – uansett motivet, og i en eller annen form. Det jeg har forsøkt å gjøre med denne analysen er altså ikke å detronisere sørpolitikken, men å etablere et språk og en fortolkningsmåte som gjør det mulig for aktørene innenfor dette systemet mer fruktbart å kunne reflektere over sine egne faktiske erfaringer.

SENTRALE TVEDT-BEGREPER:

■ Det sørpolitiske system: Sammenveving ovenfra av to ulike politiktradisjoner; utenrikspolitikk og utviklingshjelp

■ «Den norske modellen»: Det svært tette samarbeidet mellom staten, frivillige organisasjoner og forskningsinstitusjoner.

■ Nasjonalkorporativt system: Nasjonens politiske og organisatoriske svar på den globale politikkenes utfordringer organisert på en måte som over tid undergraver forskjellene mellom ulike samfunnsinstitusjonene.

To menn på toppen

Nye generalsekretærer i misjonen og Røde Kors

To av de største aktørene i bistandsbransjen – Norges Røde Kors og Norsk Misjons Bistandsnemnd – skal i løpet av de neste månedene skifte generalsekretær.

• CAMILLA SOLHEIM

Røde Kors har hentet han som ble kalt Jens Stoltenbergs grå eminense da Stoltenberg var statsminister. Nå blir han kanskje Stoltenberg seniors grå eminense?

– Forsker Terje Tvedt har nylig kritisert «samrøren» i den norske bistanden. Du har selv hatt ledende stillinger i politikken, byråkratiet, konsulentbransjen og nå i en frivillig organisasjon. Hvordan stiller du deg selv overfor denne problemstillingen?

– For det første vil jeg si at det er nyttig at samfunnsforskere ser på denne typen mønstre i rekruttering og i måten miljøer utvikler seg på. Men når det er sagt, så mener jeg at det ville være underlig om man i Norge, som både er et lite land og som har store ambisjoner i utviklingspolitikken, ikke kjenner igjen folk på ulike arenaer og at folk bygger erfaringer fra forskjellige sider fra dette feltet. For min egen del, så syntes jeg dette var en spennende jobb og en jobb der jeg har erfaringer å tilføre, og som Røde Kors altså mente jeg er kvalifisert for, sier Jonas Gahr Støre.

Flere frivillige. Gahr Støre har i flere intervjuer pekt på verdien av frivillighet, noe han i enda sterkere grad ønsker å motivere til.

– For fem år siden hadde Røde Kors 250 000 medlemmer, mens det i dag er sunket til 180 000. Hvordan vil du snu denne trenden?

– Dette er en trend som er gjeldende i hele samfunnet, samtidig som 180 000 medlemmer fortsatt er et stort antall. Jeg tror Røde Kors står

Jonas Gahr Støre overtar lederjakken fra avtroppende generalsekretær i Norges Røde Kors Jan Egeland. FOTO: NORGES RØDE KORS

overfor to utfordringer. Jeg tror ikke folks vilje til frivillig innsats er gått ned, men at den ytrer seg på andre måter. Ifølge Maktutredningen shopper folk mer på forskjellige områder, og det må organisasjonene ta til etterretning. Dersom man støtter Røde Kors' verdigrunnlag, så kan man bli medlem, og dersom man attpåtil har tid til overs, så kan man bli frivillig. Vi kan ikke stå i et hjørne og vente på at folk skal komme til oss, vi må være i stand til å komme til folk og legge til rette for frivillig arbeid på en måte som svarer til den livssituasjonen mennesker lever i. For min egen del, med små barn og hektisk jobb, så er jeg i en periode med lite tid til overs. Men når jeg kommer i en situasjon der jeg kan bidra, så må Røde Kors være der med et tilbud som passer.

– Du snakker om frivillighet, er du selv en idealist?

– For å gjøre en god jobb mener jeg man må ha en blanding av idealisme og lidenskap kombinert med nøkternhet og skepsis. Idealismen og lidenskapen skal drive organisasjonen, men vi må samtidig ha en nøktern vurderingsevne for å holde fokus og orden i sakene.

– Flere av de andre store norske bistandsorganisasjonene smalner arbeidsfeltet sitt til fordel for to-tre store arbeidsfelt. Vil Røde Kors gjøre det samme?

– I utgangspunktet synes jeg at vi allerede er godt fokusert. Vi vokter etterlevelsen av krigens folkerett, og det vil få økt prioritet, blant annet fordi krigsmønstrene endrer seg. Røde Kors skal fortsatt være raskest og mest effektiv til å yte humanitær innsats i kriser, og vil skal oppdage, hindre og lindre nød, sier Gahr Støre. Som spesialrådgiver i Verdens helseorganisasjon er han opptatt av at kriser ikke kun er det samme som krig.

– Vi skal ikke være passive i påvente av en krise, og hiv/aids er for eksempel ikke en slik katastrofe slik vi kjenner den fra før. Dette er den lange, voldsomme, langsomme katastrofen, sier Gahr Støre.

Hjertenær. Norsk Misjons Bistands-

nemnd (BN) har hentet Oddvar Espegren fra Strømmestiftelsen som sin nye generalsekretær. Han har lang bistanderfaring fra ulike organisasjoner. Selv har han ingen misjons-erfaring, men både besteforeldre og foreldre var misjonærer utsendt fra Norsk Luthersk Misjonssamband.

– Misjonen ligger mitt hjerte nær, sier Espegren til Bistandsaktuelt.

– Under en KrF-statsråd har norske misjonsorganisasjoner de siste årene fått flere bistandskroner å rutte med. Er 130 millioner kroner for mye?

– Penger er kun et middel for å få til en god utvikling, og både misjonen og våre samarbeidspartnere er nært knyttet til arbeidet blant de fattige, så dermed er det bare naturlig at BN har fått en økning.

– Hvordan klarer dere balansegangen mellom utviklingssamarbeid og evangeliseringsarbeid?

– Dette er to deler som gir et helt menneske. Det er bare vi fra Norge og Europa som ikke ser på de åndelige behovene som like viktig som de fysiske.

– Hva har kristne organisasjoner å «tilby» samarbeidspartnere i Sør som andre ikke har?

– Dette er litt farlig å begi seg ut på, men vi mener at det kristne menneskesynet og de kristne verdiene er en positiv drivkraft i utviklingen. Likeverdet er sterkt framhevet, og det er viktig for oss å arbeide for at den økonomiske ulikheten ikke er så grell. I tillegg har kirken, også hos oss, spilt en aktiv rolle i forhold til skole og helse.

Espegren har foreløpig ingen programmerklæring, men sier han vil lytte til de 16 medlemsorganisasjonene, og utfra samtaler med dem komme fram til en felles plattform. Men han ønsker å arbeide for at de lokale kirkeorganisasjonene skal komme sterkere til orde enn de gjør i dag.

Oddvar Espegren.

”

Det ville være underlig om man i Norge ikke kjenner igjen folk på ulike arenaer.

Jonas Gahr Støre, påtroppende generalsekretær i Norges Røde Kors.

notiser

Utstein blir seks

Canada har nå sluttet seg til Utstein-samarbeidet som fra før omfatter Tyskland, Nederland, Norge, Sverige og Storbritannia. Ministrene fra disse seks landene møttes i septembertene i forbindelse med årsmøtene i Verdensbanken og IMF. Utstein-samarbeidet er en allianse mellom utviklingsministrene for å bekjempe fattigdom.

– For å kunne nå FN's tusenårs mål understreket Utsteinministrene blant annet viktigheten av at alle innfrir løftene som ble gitt på konferansene i Monterrey og Johannesburg på områdene gjeldslette, handel, bistand, direkte utenlandsinvesteringer og godt styresett, heter det i en pressemelding fra Utenriksdepartementet. Ministrene understreker at både økt bistand, men også andre former for ressursoverføring, er nødvendig for at tusenårsmålene kan bli innfridd.

I Dubai ble ministrene enig om å øke samarbeidet om å styrke en harmonisering av politikken for fattigdomsbekjempelse.

«Mødrenes kontinent» på engelsk

Boka «Mødrenes kontinent» av Toril Skard, tidligere UNICEF-direktør i Vest- og Sentral-Afrika og spesialrådgiver i Utenriksdepartementet, blir nå utgitt på engelsk i oppdatert versjon.

– Jeg sendte manuset til forlaget Zed Books på von og våge, og de «accepted enthusiastically», forteller Skard, som i dag arbeider på Norsk utenrikspolitisk institutt (NUPI). Skard oversatte boka selv med støtte fra Munin.

I boka fra 2001 ønsker forfatteren å gi et utfyllende bilde av «det tapte kontinent» og mener at det er vanskelig, men ikke umulig, å få til utvikling i Afrika. Det britiske forlaget oppfatter boka som spesielt egnet for folk som er generelt interessert i Afrika, bistandsarbeidere og elever i den videregående skolen.

Moi går av

Kenyas tidligere president Daniel arap Moi trekker seg som partiformann i Kenya African National Union (Kanu), men har overrasket mange ved ikke å utnevne sin etterfølger. Kanu preges nå av intern uenighet om hvem som skal ta over ledelsen av partiet som styrte Kenya fra 1963 til 2002. Etter at Kanu i fjor tapte valget for National Rainbow Coalition har Uhuru Kenyatta tatt over ledelsen av mange viktige partifunksjoner. Kenyatta er en av to nestledere i Kanu, og var Moiss kontroversielle presidentkandidat i det forrige valget. Flere tidligere ministre i Moiss regjering gikk av i protest mot at Kenyatta var presidentkandidat, og sterke krefter jobber nå for at han heller ikke skal bli ny leder i Kanu.

NORAD avviser Mosambik-kritikk

Direktoratet for utviklings samarbeid mener Riksrevisjonens metoder er mangelfulle

NORAD mener Norge har bidratt til å redusere fattigdommen i Mosambik og er til dels meget kritisk til Riksrevisjonens foreløpige rapport om effekten av norsk bistand til landet.

MOSAMBIK

• ERIK LANDET

Riksrevisjonens rapportutkast slo ned som en bombe i media forrige måned, og en presset utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson garanterte at «hver stein skulle snus». Revisjonsrapporten stiller spørsmål ved om den norske støtten i det hele tatt har kommet de fattigste i Mosambik til gode. NORADs kommentarer i «opprydningsprosessen» viser tydelig at direktoratet mener den foreløpige rapporten er mangelfull og at virkeligheten derfor ikke er så alvorlig og nedslående som det er gitt inntrykk av.

Grunnløst. «Det er NORADs oppfatning at utkastet har viktige svakheter som gjør at den ikke gir et korrekt bilde av utviklingssamarbeidet med Mosambik. I sum mener NORAD at det ikke er grunnlag for Riksrevisjonens konklusjon. Fattigdommen i Mosambik er redusert, blant annet gjennom bidrag fra Norge og andre samarbeidspartnere. Det samlede norske programmet i Mosambik representerer en bred tilnærming til fattigdomsreduksjon, som også tar hensyn til andre utviklingspolitiske målsetninger. Mosambiks fattigdomsstrategi gir i dag en ramme for både valg av tiltak, og for dialogen med Mosambik», heter det i NORADs tilsvarende rapport.

Snevert grunnlag. NORAD mener Riksrevisjonen burde hatt en bredere tilnærming til sine problemstillinger.

«Riksrevisjonens hovedtilnærming til fattigdomsretting er å se på om de enkelte tiltak er rettet mot og når fattige grupper. NORAD mener dette gir et for snevert grunnlag for å vurdere om samarbeidet med Mosambik er fattigdomsrettet», skriver direktoratet og mener revisjonen har oversett at det finnes retningslinjer som definerer hvordan overordnede mål skal operasjonaliseres, blant annet i landstrategier, virksomhetsplaner og selveste statsbudsjettet.

For negativt. Likevel innser direktoratet at jobben med å måle resultater kan bedres, og viser til at arbeidet allerede er i gang.

«Vi erkjenner at det er et behov for å styrke resultatdokumentasjonen i utviklingssamarbeidet. For å bidra til dette er en rekke tiltak satt i verk», skriver direktoratet og viser til pilotprosjekter i Uganda og Nepal, opplæring av ambassadeansatte og sterkere fokus på resultater i interne gjennomganger.

Milliard-tiltak. Riksrevisjonen har utført en arkivgjennomgang og analyse av 35 utvalgte norskstøttede bistandsprosjekter i Mosambik med en samlet budsjetttramme på 1,2 milliarder kroner. Flere av avtalene løper over mange år, men revisjonen har konsentrert seg om årene 2000 og 2001, hvor det til sammen ble utbetalt 485 millioner kroner til de 35 tiltakene. I tillegg har det vært gjort en mer omfattende gjennom-

NORAD mener Riksrevisjonens rapport er så mangelfull at den ikke gir et riktig bilde av utviklingssamarbeidet med Mosambik.

FOTO: RUI ASSUBUJI

gang av seks av tiltakene innen energi-, helse- og fiskerisektoren i Mosambik.

Åpner for fravik. Riksrevisjonen har lagt NORADs egne retningslinjer for saksbehandling til grunn for å vurdere tiltakene. NORAD mener imidlertid at revisjonen ikke har lest retningslinjene godt nok, og derfor har vurdert tiltakene for strengt og på feil premisser. NORAD viser til at regelverket åpner opp for å fravike prosedyrene i enkelte tilfeller, og mener at hele 23 av de 35 tiltakene nettopp er slike tilfeller hvor regelverket ikke slavisk kan følges. Sagt på en annen måte, mener NORAD at de har fulgt egne retningslinjer i disse tilfellene, mens Riksrevisjonen mener det motsatte.

Feil om vurdering. Riksrevisjonen skriver i sin rapport at NORAD ikke har vurdert framdriften og måloppnåelsen i 15 av tiltakene. NORAD avviser dette og viser til at slike vurderinger ofte ikke skjer gjennom én oppsummeringsrapport, men kontinuerlig gjennom møter med mottaker og i ulike dokumenter. I det omfattende materialet som NORAD har vedlagt svaret til Riksrevisjonen ligger dokumentasjon som bekrefter at framdrift og måloppnåelse er vurdert minst én gang i samtlige av de

15 tiltakene. Direktoratet konkluderer selv at 7 tiltak har hatt positiv framdrift og måloppnåelse, 7 karakteriseres som middels og ett tiltak er negativt.

Tar selvkritikk. Riksrevisjonen mener at NORAD bare har utført separate forhåndsvurderinger i syv av de 35 undersøkte tiltakene. Dette avviser NORAD og mener slike vurderinger er gjort i 21 av tilfellene. For de tiltakene der slik vurdering ikke foreligger, er syv tiltak små eller av kortvarig karakter, tre er nødhjelps-tiltak og to er støtte gjennom United Nations Development Programme (UNDP). NORAD tar imidlertid selvkritikk i to tilfeller, og innser at forhåndsvurderingene er utilstrekkelige fordi egne retningslinjer ikke er fulgt.

Overser info. Generelt mener NORAD at Riksrevisjonen har oversett viktig dokumentasjon i sitt arbeid med å sy sammen rapporten.

«Det finnes en betydelig mengde ikke-tiltaks-knyttede informasjonskilder som NORAD baserer seg på i arbeidet med bistanden. Ambassadens virksomhetsplan og rapportering til Utenriksdepartementet om politiske og økonomiske forhold er viktige eksempler. Denne type strukturert informasjon ser i liten grad

ut til å ha blitt vurdert. Samtidig er det vår vurdering at det foreligger omfattende dokumentasjon i arkivet som ikke er tatt hensyn til», skriver NORAD. Direktoratet innser likevel at mye kan gjøres for å gjøre slik informasjon bedre tilgjengelig.

Pilotprosjekt. Det er første gang Riksrevisjonen gjør en slik revisjon og NORAD lar det skinne gjennom at det mener revisorenes arbeidsmetoder er mangelfulle.

«Ettersom dette er et pilotprosjekt fra Riksrevisjonens side, ser NORAD fram til en videre dialog om metode og tilnærming, med sikte på at denne type gjennomganger kan være et kontrollverktøy for Stortinget, men også gi nyttige innspill i den videre kvalitetsforbedringen av utviklingssamarbeidet», skriver direktoratet.

Riksrevisjonen ønsker på sin side ikke å kommentere NORADs kritikk av deres rapport, fordi dette er et prinsipp man følger i saksbehandling.

NORADs svar skal nå sammenfattes med Utenriksdepartementets kommentarer for oversendelse til Riksrevisjonen. Den endelige revisjonsrapporten ventes å foreligge senere i høst.

”

I sum er det NORADs vurdering at rapporten gir et for negativt bilde av fattigdomsutviklingen i Mosambik det siste tiåret.

NORADs kommentar til Riksrevisjonens rapport.

Avviste WTO-avtale

Ny koalisjon av land i sør presser rike land

WTO-forhandlingene i Mexico brøt sammen da en ny koalisjon av utviklingsland nektet å la seg presse av de rike landene. Men det er usikkert om de vil oppnå sine mål.

• STEN INGE JØRGENSEN

VERDENSHANDEL

Kommentatorer over hele verden har stemplet G22 – den nye koalisjonen av utviklingsland i WTO – som den direkte årsaken til at forhandlingene i Verdens handelsorganisasjon (WTO) brøt sammen i midten av september. Anført av Brasil, Kina og India, hadde utviklingslandene endelig oppnådd tilstrekkelig styrke til å sette foten ned og si «nok er nok».

Konfrontasjonen oppsto fordi flere av de rike landene sto fast på at de ville bytte markedsadgang for landbruksprodukter mot introduksjon av de såkalte Singapore-temaene. Det gjelder blant annet en investeringsavtale som utviklingslandene mener favoriserer de rike landene. Dette kunne de ikke godta, fordi den pågående forhandlingsrunden er ment å skulle rette opp for allerede eksisterende ubalanser i handelssystemet (derav «utviklingsrunden»). De rike landene bruker i dag hele 300 milliarder dollar på landbrukssubsidier, og kan utkonkurrere bønder i fattige land selv i deres hjemmemarkeder.

Skuffelse. Vijay Makhan, som er handelskommisær for den Afrikanske Union (AU), uttrykte stor skuffelse over forhandlingsresultatet overfor det FN-baserte nyhetsbyrået IRIN.

– Det internasjonale samfunnet fortsetter å bruke ressurser og energi for å kalle sammen megakonferanser ... som skal ta opp fattigdom, fattigdomsbekjempelse, utdanning for alle, alle disse sosiale spørsmålene som skal løses innen en bestemt dato, i 2015. ... Dette (WTO-toppmøtet) er en mulighet for det

internasjonale samfunnet å ta konkrete skritt for å nå disse målene. Likevel ser vi at de (målene) ikke ble tatt hensyn til, sa Makhan.

Makhans poeng er understøttet av et utall forskningsrapporter de siste årene. Blant annet fra bistandsorganisasjonen Oxfam, som hevder at 128 millioner mennesker vil løftes ut av fattigdom dersom utviklingslandene får bare én prosent mer av verdenshandelen.

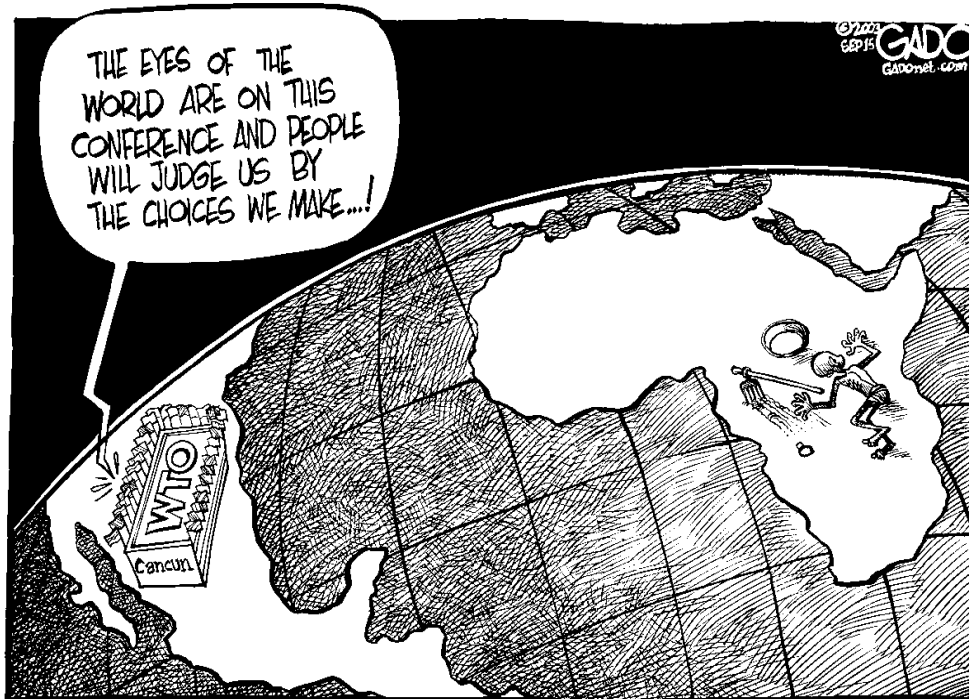
Negative konsekvenser. WTO-forhandlingene fortsetter nå i sekretariatet i Geneve, med sikte på slutføring innen 1. januar 2005. Mange observatører mener imidlertid det vil bli vanskelig å komme videre, spesielt fordi USA allerede har signalisert at de nå foretrekker bilaterale forhandlinger som erstatning for WTO-prosessen.

Lederen for finanskomiteen i det amerikanske Senatet, Charles E. Grassley, har dessuten uttalt til Washington Post at USA nå vil granske nøye hvordan ulike land opptrådte i Cancun. Supermakten ønsker nå å i større grad å skille «konstruktive» partnere fra de «lite samarbeidsvillige». Dagen etter skrev den sør-afrikanske avisen Business Day at Sør-Afrikas aktive deltakelse i G22 kan medføre negative følger for landets handelsforbindelser med USA.

Også EUs handelskommisær Pascal Lamy har uttrykt skepsis til muligheten for å komme videre i de multilaterale WTO-forhandlingene. Til den britiske avisen The Guardian sier han at det er tvilsomt om de klarer å forhandle ferdig før sluttdataen om 14 måneder.

– Før jeg kom hit (Cancun) sa jeg flere ganger at vi burde ha gjort 50 prosent av agendaen i Doha-runden ferdig i forkant. Målet var 50 prosent og vi klarte 30 prosent. Du kan trekke dine egne konklusjoner i forhold til sluttdataen.

Fortsatt medlem? Heller ikke Makhan er særlig optimistisk med tanke på å komme i mål i tide. På spørsmål fra IRIN om hva Afrika bør gjøre dersom ikke WTO-avtalen blir mer rett-

Det ble ingen WTO-avtale da utviklingslandene nektet å bytte landbruksprodukter mot markedstilgang.

ILLUSTRASJON: GADO

De rike landene bruker i dag hele 300 milliarder dollar på landbrukssubsidier, og kan utkonkurrere bønder i fattige land selv i deres hjemmemarkeder.

ferdig, svarer han følgende:

– Vel, Afrika må ta en politisk beslutning, om hvorvidt det er verdt det å være med i en organisasjon som ikke virker slik den skal.

Han tror imidlertid det er verdt å prøve frem til sluttforhandlingene, og satser på at et utbygd og styrket samarbeid i G22 kan bringe dem videre.

Forhandlingslederen for Afrika, de Karibiske øyer og Stillehavsgruppen i WTO, Botswanas handels- og industriminister Jacob Nkate, har heller ikke gitt opp. Han mener det mexicanske vertskapet i Cancun burde oppfordret til en liten pause i stedet for å avblåse forhandlingene. Dette perspektivet understøttes av flere observatører, som påpeker at G22 fikk stadig flere innrømmelser på forhandlingenes siste dag.

Usikker framtid. Med Seattle-sammenbruddet i den forrige for-

handlingsrunden i minne, kan man spørre seg om utfallet av Cancun er et tegn på at det multilaterale rammeverket for verdenshandelen knaker i sammenføyningene. I WTO skal alle ha en stemme, hvilket byr på massive komplikasjoner for å oppnå enighet. Tendensen er at stadig flere land kommer til forhandlingene med et mandat som sier at de skal trekke seg ut av forhandlingene dersom de ikke får det som de vil.

Hva som skjer i de neste 14 månedene i Geneve synes åpent. EU har lovt å ikke gå tilbake på sine siste innrømmelser fra Cancun, hvilket betyr at mest spenning er knyttet til den videre strategien for USA, Japan og Sør-Korea dersom G22 står fast på sitt.

Sten Inge Jørgensen skriver jevnlig for Bistandsaktuelt om internasjonal økonomi.

Fritt-tenkende franskmann inntar «Banken»

François Bourguignon er utnevnt som ny sjeføkonom i Verdensbanken. Franskmannen overtar etter Nicholas Stern som skal jobber for den britiske regjeringen.

• ERIK LANDET

VERDENSBANKEN

Bourguignon er kjent som en uredd og uavhengig økonom, og det er forventet at han skal fortsette den kritiske linjen som hans forgjenger hadde.

– Etter å ha lett over hele verden er vi lykkelige over at Bourguignon har valgt å takke ja til jobben. Bourguignon er internasjonalt anerkjent som en intellektuell kapasitet innen utviklingsøkonomi. Han har også betydelig praktisk erfaring fra tidligere arbeid for Verdensbanken, sier Verdensbankens president James D. Wolfensohn i en pressemelding.

– **Enestående.** Bourguignon har vært rådgiver for en rekke utvik-

François Bourguignon overtar som sjeføkonom i Verdensbanken i oktober.

FOTO: CHARLES CROWELL/SCANPIX

lingsland, OECD, FN og Europakommisjonen. Han er professor i økonomi ved spesialfelt økonomisk vekst og fattigdom og grunnla det anerkjente økonomi-instituttet DELTA i Paris. Bourguignon har stillinger

”

Jeg mener fattigdomsreduksjon er synonymt med utvikling, og som økonom tror jeg på Verdensbankens økonomiske perspektiver på utvikling.

François Bourguignon, økonom

ved University of Chile og University of Toronto, er medlem i The Econometric Society og president i The European Society for Population Economics.

– Hans arbeid med utviklingsøkonomi er enestående. Bourguignon er en pioner på området, sier Verdensbankens avtroppende sjeføkonom Nicholas Stern i en melding.

Tror på WTO-avtale. – Jeg mener fattigdomsreduksjon er synonymt med utvikling, og som økonom tror jeg på Verdensbankens økonomiske perspektiver på utvikling, sa Bourguignon da han ble lansert som ny sjeføkonom.

Han uttrykte samtidig at han så «ganske optimistisk» på muligheten til at en ny WTO-avtale kommer i havn, tross kollapsen i Cancun.

– Men dette er et vanskelig tema i de vestlige landene. Man kan ikke ta bort subsidiene over natta uten å ta hensyn til dem subsidie-kuttet vil berøre og hvordan disse skal kompenseres, sa Bourguignon.

notis

Hamas erklært terrororganisasjon

Norge har sluttet seg til EUs vedtak om at både de sivile og militære delene av Hamas er tilknyttet terrorvirksomhet. Den ytterliggående palestinske organisasjonen står nå på EUs liste over personer og organisasjoner knyttet til terror.

– Bakgrunnen for tilslutningen er Norges holdning om at terrorisme ikke under noen omstendigheter kan brukes som virkemiddel for å nå politiske mål. Kampen mot terrorisme må innbefatte tiltak mot terrorens støtteapparat, så som finansieringskilder og organisasjoner som indirekte støtter opp om terrorgrupper. Det er i dette lys man må se innlemmelsen av ikke-militære deler av Hamas i EUs terrorliste, heter det i en pressemelding fra Utenriksdepartementet.

KAPOETA (b-a): En rotte kravler over det nakne rommet mens vi ligger og lytter til soldatenes sang. Utenfor stilner den afrikanske natta og forsvinner i bløtt, gult morgenlys. Langsamt og taust våkner landsbyen opp og strekker seg mot en ny dag i den endeløse, sudanese borgerkrigen.

• I SØR-SUDAN:
GUNNAR KOPPERUD (TEKST)
OG GØRIL TRONDSSEN BOOTH (FOTO)

SØR-SUDAN Slik åpnet jeg min første reportasje fra Sør-Sudan i forrige århundre, sommeren 1988, midt inne i en sultkatastrofe, 250.000 døde. 15 år og utallige sudanese reportasjereiser senere ligger en fotograf og jeg i den samme byen og lytter til den samme sangen, men ikke fra de samme soldatene; de er sannsynligvis døde, eller lemlestet – på 20 år har inneværende runde av borgerkrigen kostet to og en halv million sivile og militære livet.

Forrige runde av borgerkrigen varte i 17 år og kostet én million mennesker livet; 37 år med borgerkrig, tre og en halv million mennesker døde, og hvor ofte hører vi om det? Men nå er det omsider våpenhvile og fredsforhandlinger, presset fram av afrikanske naboland, med norsk og britisk UD som aktive meklere og pådrivere.

Eller er det ikke fredsforhandlinger? Er det enda et brudd i samtalen mellom Khartoum-regimet i nord og Den sudanese frigjøringshær (SPLA) i sør? Enda et brudd som avløses av nytt håp når partene etter en stund sier seg villig til å gjenoppta forhandlingene?

– Khartoum forhandler ikke med ærlige hensikter, sier oberst Kuol Manyang Juk i SPLA som åpner grensebotnen for oss.

– Fredsmeklerne la fram et forslag i fire punkter som både Khartoum og vi gikk med på: Lik deling av oljeinntektene, felles hær, lik deling av makt og folkeavstemning om seks år i sør om selvstendighet. I tillegg skulle det forhandles om særstatus for de tre områdene Darfur, Nuba og Upper Nile. Nå bakker Khartoum ut på alle punkter.

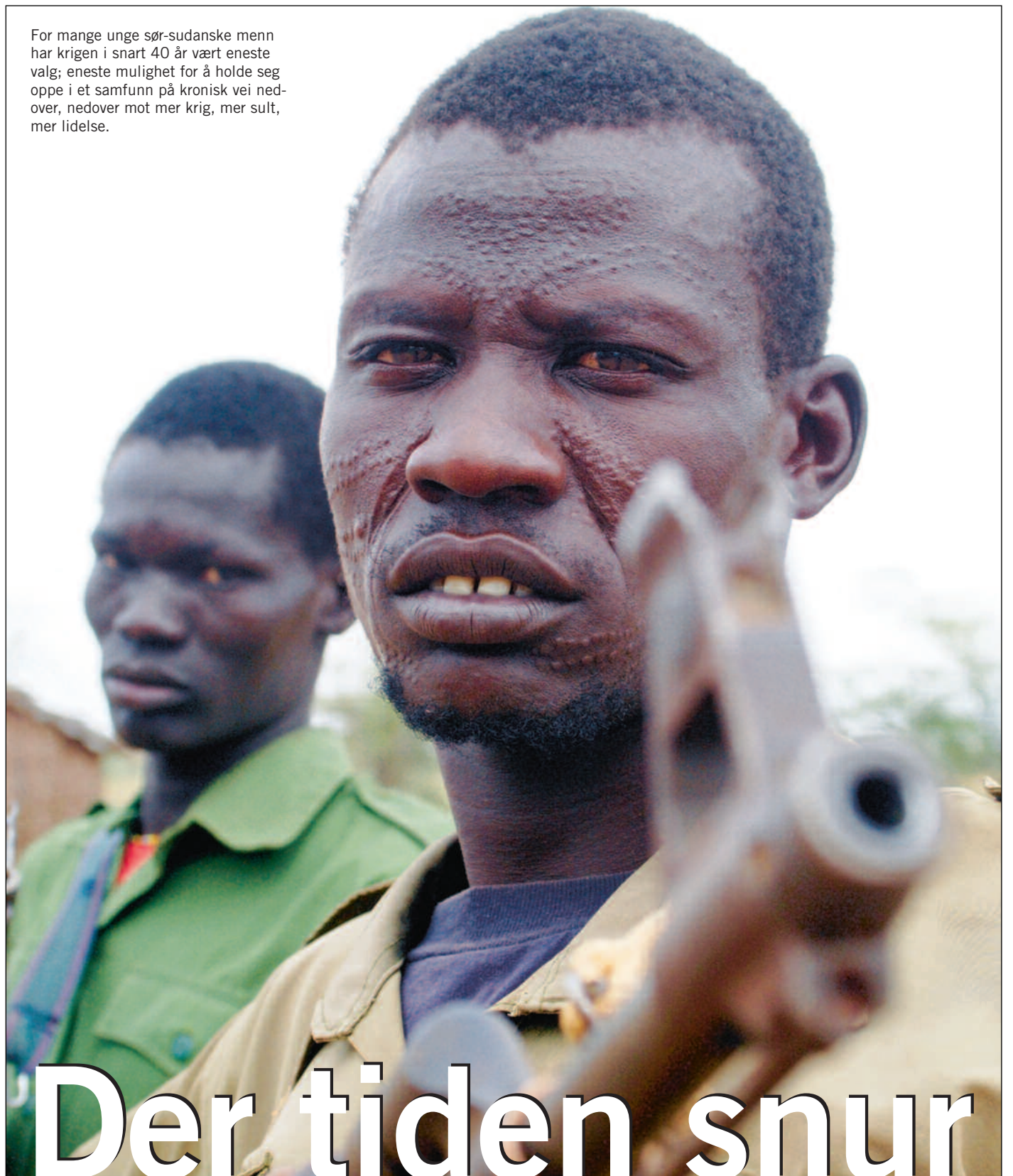
Mange av observatørene rundt den sudanese fredsprosessen sier det samme som obersten. Men en del av dem sier også noe mer: Kan SPLA komme til å selge ut Darfur, Upper Nile og Nuba og la sine våpenbrødre der i stikken hvis det kan føre til at de får en fredsavtale med Khartoum? Det er et tankevekkende spørsmål – for femten år siden argumenterte Kuol Manyang Juk like sterkt for krig som han nå argumenterer for fred. Er SPLA ved veis ende?

– Nå er vi sterke nok til å ta Khartoum, sier SPLA-kaptein Paul Buol Maken i Narus, inne i Sør-Sudan.

– Khartoum-regimets soldater i Darfur har gått over til oss, både Nuba og Upper Nile er fra før på vår side, og splittelsen i SPLA er leget. Vi har aldri vært så sterke som nå, vi kan når som helst drive Khartoum-regimets styrker ut av sør, problemet er denne våpenhvilen.

Rasert. En soldat stirrer stille mot oss fra operasjonsbenken i det halvmørke, strømløse sykehusrommet mens legen

For mange unge sør-sudanske menn har krigen i snart 40 år vært eneste valg; eneste mulighet for å holde seg oppe i et samfunn på kronisk vei nedover, nedover mot mer krig, mer sult, mer lidelse.

Der tiden snur

Stor usikkerhet rundt fredsavtale i Sudan

presser sammen og syr skuddsåret hans. Moderne geværkuler går rent og pent inn i kroppen med en hastighet på 2.000 meter i sekundet. De river hull på størrelse med en knyttneve når de kommer ut på den andre siden. Lokalbedøvelsen virker ikke skikkelig, men det finnes ikke sterkere bedøvelse å sette. Neste pasient er en flyktning med tuberkler langs ryggraden. Råtten puss står som en søyle ut i rommet når legen punkterer systeme med en skalpell desinfisert i et fat med glødende kull. En pleier holder rundt flyktingens hode og nakke, menneskelig varme som eneste middel mot smerten.

Slik var sykehuset i Kapoeta sommeren 1988; et forstemmende, spartansk feltsykehus, men ikke desto mindre et sykehus, og det eneste i mils omkrets; hver morgen satt det hundrevis av nye pasienter på bakken utenfor sykehuset og håpet på medisin og behandling.

Idag er sykehuset rasert og tomt, ingen ting er tilbake, på plassen foran sykehuset står noen utbredte lastebiler, det er alt. Kapoeta selv er en sønderskutt spøkelsesby med sammenraste hus, gapende, tomme døråpninger og kulehullene tett i

tett på hver en vegg etter kampene for vel et år siden, da SPLA drev Khartoum-regimets styrker ut av byen.

– Vi har ikke medisiner; vi får malaria, vi får kalazar, vi får guineaormer, men vi har ikke medisiner, sier Peter Deng Aleu, en eldre mann.

– Folk i Chukudum får medisiner, vi får ikke; vi må gå dit hvis vi skal få medisiner. Jeg er en gammel mann, jeg orker ikke gå så langt.

Chukudum er det eneste sykehuset i denne delen av landet som er fullt utrustet med moderne utstyr og laboratorier, for de fleste tar det dager og uker å gå dit. Det skaper misunnelse i forhold til lokalbefolkningen der, men som alltid har problemet økonomiske røtter: Å bygge opp et sykehus i Sør-Sudan er svært, svært dyrt, ikke minst fordi veiene etter årtier med manglende vedlikehold er i så dårlig forfatning at det meste av utstyret må flys inn. Følgelig satser de fleste utenlandske hjelpeorganisasjoner på enkle helsetasjoner med begrenset utvalg av medisiner og utstyr.

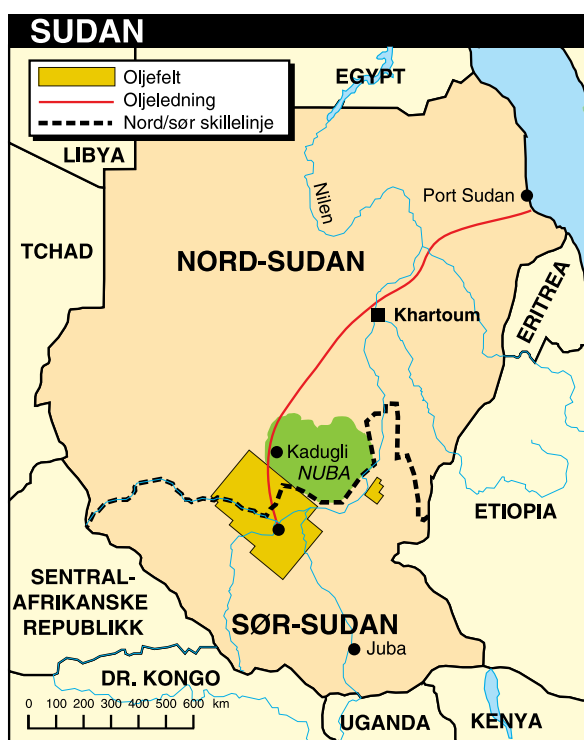
Fra fattigdom til rikdom. Borgerkri-

gen i Sudan er en krig med mange lag. Øverst ligger konflikten mellom det arabisk-muslimske flertallet i nord og det afrikansk-kristne og animistiske mindretallet i sør. Denne krigen er selve spydspissen i kampen for å islamisere Afrika, en arabisk-afrikansk kamp om kulturelt, politisk og økonomisk herredømme. Men borgerkrigen er også en kamp om Sør-Sudans kolossale naturressurser; mineraler, olje og framfor alt vann.

Slik så det ut sommeren 1988, slik fortsatte det å se ut det neste tiåret. Men så begynte det å skje noe: Mot slutten av 90-tallet startet Khartoum-regimet forberedelser til oljeutvinning i sør, i samarbeid med både asiatiske og vestlige oljeselskap. Meldingene kom om omfattende bombing av områdene rundt oljeanleggene og rørledningene; lokalbefolkningen skulle drives vekk. Et østerriksk og et kanadisk oljeselskap ble av menneskerettsgrupper på hjemmefronten tvunget til å trekke seg ut i protest mot overgrepene mot lokalbefolkningen. SPLA varslet samtidig at de ville angripe oljeanleggene og rørledningene.

Eksporten av olje startet i 1999,

Sør-sudanske flyktninger venter – på mat, på medisiner, på alt. Fire millioner antas å være drevet på flukt av borgerkrigen, det har revet opp store deler av det sosiale nettverket i landsdelen.

I Sør-Sudan finnes ikke lenger noen infrastruktur; veiene er ødelagt av årtier med manglende vedlikehold, i regntida går de fullstendig i oppløsning. En lastebil med mat kan bruke én uke på å ta seg fram ti mil – hvis den overhodet klarer det. For utenlandske hjelpeorganisasjoner blir eneste utvei ofte å sende mat og forsyninger inn med fly, det spiser 60 prosent av budsjettene deres – flytransporten kontrolleres av lokale mafiagrupper.

og antas i dag å være oppe i en verdi av én milliard dollar i året, med utsikter til en økning på i hvert fall 50 prosent. Utvinningen skjer i samarbeid med Kina, India og Malaysia, og det foreligger planer om en 750 kilometer lang oljeledning til kysten.

Oljen har satt Khartoum-regimet i stand til å fortsette borgerkrigen. På 80-tallet ble det anslått at krigen kostet Khartoum ti millioner kroner dagen, og Sudan gled ned mot verdens dypeste gjeld; over 70 milliarder kroner. Det internasjonale pengefond (IMF) hadde på den tiden mer enn halvparten av sine utestående fordringer nettopp i Sudan.

De siste par årene har Khartoum-regimet også klart å kjøpe seg fred med Egypt gjennom en avtale som sikrer egyptiske vanninteresser – det vil si fortsatt full vannføring i Nilen. Sør-Sudan er området der Den hvite og Den blå Nil samler seg til én elv og blir Nordøst-Afrikas livs-åre, og i Afrika er kontrollen med vannressurser skillet mellom liv og død. På 80- og 90-tallet ble det alltid snakket med entusiasme og håp om planene for en veldig kanal i Jonglei, som skulle gi vann til kolossale landbruksområder. Idag snakkes det ikke mer om de planene.

– Vi trenger vann, mer enn vi trenger mat, vær så snill å få det med i planene deres, sier Wilson Abisai, teglsteinsmaker i Narus.

– Folk her lukter vondt og er nakne.

En annen ting har dessuten skjedd: Det snakkes ikke lenger om et arabisk-muslimsk flertall i nord, men om et arabisk-muslimsk mindretall. Det kan ha flere forklaringer, som for eksempel at regimet i Khartoum gjennom samarbeidet med islamske fundamentalister langsomt isolerer seg fra sin egen befolkning, eller at nye allianser mellom kristne og muslimer i sør har fått flertall-mindretall-modellen til å sprekke. En annen forklaring kan være demografisk utvikling, men der foreligger det få eller ingen tall.

Livsgrunnlaget forsvinner. Men én ting har ikke forandret seg:

Dette er krigen der alle venter, borgerkrigen der partene i tiår etter tiår har holdt hverandre i et kvelende, utmatende favntak. Aldri full krig, aldri full fred. Bare en langtrukket, endeløs bølge av angrep, terror, plyndring; år ut og år inn, helt til livsgrunnlaget er revet fullstendig bort under føttene på sivilbefolkningen.

Slik var det sommeren 1988, slik var det i årene som fulgte, slik er det ennå. Sør-Sudan har fortsatt ingen infrastruktur; ikke noe el-nett, ikke

noe tele-nett, veiene har gått fra ille til verre og ser mange steder ut som terreng, det kan ta en hel dag og kanskje to å kjøre ti mil, en lastebil med mat bruker opp mot en uke på samme strekning – hvis den kommer fram i det hele tatt. Veiene vaskes bort av regnet, bilene setter seg fast i gjørme eller i elveleier som plutselig flommer over når det er regntid, og det er det, to ganger i året. Sult her skyldes nå like ofte mangelen på veier som den skyldes krig og tørke.

Det finnes ingen privat sektor i Sør-Sudan, det finnes ingen pengeøkonomi, eneste arbeidsgiver er utenlandske hjelpeorganisasjoner. SPLAs sivile del, SPLM, har ingen penger å investere, forventningene til det internasjonale samfunnet vokser og vokser.

I Chukudum virker folk i den sivile distriktsledelsen bitre over mangelen på hjelp.

– De internasjonale hjelpeorganisasjonene evakuerte i 1999 på grunn av kamper, hvorfor kommer de ikke tilbake, spør Margaret Nakong Beato.

– Hvor blir det av utviklingen?

– Når hjelpeorganisasjonene svikter, får de det til å se ut som vi i

”

Hver morgen ser vi store fly passere over oss med mat til andre deler av landet, hvorfor slipper de ikke noe ned her.

Mauro Paul Lotniu, distriktsleder.

den lokale ledelsen leker med livet til folk, sier distriktsleder Mauro Paul Lotniu.

– Hver morgen ser vi store fly passere over oss med mat til andre deler av landet, hvorfor slipper de ikke noe ned her, vi har sultet i årevis. Hvor blir det av utviklingen, her har ingen ting skjedd.

Flyene han sikter til er de enorme transportmaskinene som hver morgen og ettermiddag tar av fra Lokichokio i Kenya med mat fra FN-organisasjonen Verdens matvareprogram (WFP). Og svaret på spørsmålet hans kan ligge nettopp der – FNs hjelpeoperasjon i Sudan har helt siden starten i 1989 skjedd i samarbeid med Khartoum-regimet, som i alle år har vært mistenkt for å bruke sult som våpen, først og fremst ved å innføre periodiske flyforbud for deler av landet og dermed bestemme hvilke distrikter som skal få mat og hvilke som ikke skal få.

Av norske hjelpeorganisasjoner i Sør-Sudan har Kirkens Nødhjelp valgt å gå inn under FN-paraplyen og dermed FNs samarbeid med Khartoum, mens Norsk Folkehjelp har valgt å stå utenfor og i stedet samarbeide med SPLA.

Sykehuset i Chukudum er byg-

get opp og drevet av Norsk Folkehjelp.

Mot kveld. I den første reportasjen min fra Sør-Sudan for femten år siden sa oberst Kuol Manyang Juk i SPLA at han trodde krigen ville bli langvarig. Jeg spurte ham hvor lenge han ventet at vestlige land skulle pumpe inn mat og medisiner slik at de kunne få fortsette å krige? Svaret hans var:

– Vi er ikke årsak til lidelsen i dette landet, vi slåss for å eliminere lidelsen. Hvis vi la ned våpnene fordi vi mente at nå hadde folket lidd nok, så ville det være ensbetydende med å gi etter for undertrykkene. Vi slåss for våre rettigheter, og nødhjelp kan ikke koples til den kampen.

– Men ser du for deg at vestlige land en dag sier stopp; ikke mer mat og medisiner for våpnene tier?

– Nei, jeg får meg ikke til å tro at vestlige land vil la oss lide.

Sensommeren 2003 ordlegger han seg annerledes:

– To og en halv million drepte, fire millioner på flukt, femti tusen foreldreløse smågutter adoptert bort til utlandet. Ingen infrastruktur, ingen utvikling, nesten ingen skoler. Denne krigen må stanse.

SUDAN I ÅRSTALL

■ **1820** Egypt okkuperer gradvis sudanske småkongedømmer og samler dem til ett rike.

■ **1881** Den sudanske islamske lederen Muhammed Ahmed ibn Abdallah utroper seg til Mahdi (den utvalgte) og innleder kampen for å innføre islam.

■ **1882** Storbritannia okkuperer Egypt og går i spissen for egyptiske styrker mot Mahdi.

■ **1885** Mahdis styrker inntar Khartoum.

■ **1898** Storbritannia invaderer Sudan. Mahdis hær blir slått i slaget ved Omdurman.

■ **1899** Storbritannia oppretter felles britisk-egyptisk styre over Sudan. Britene er de relle makthavere.

■ **1910** Britene isolerer Sør-Sudan i et forsøk på å bruke landsdelen som en bufferzone mot islam. Kristne misjonærer ønskes velkommen, muslimske handelsmenn stenges ute.

■ **1920** Koloniherrerne innfører gradvis indirekte styre, med blant annet «innført administrasjon» og begrenset makt til utvalgte stammehøvdinge og stammedomstoler.

■ **1930** Storbritannia under økende press for å gi Sudan uavhengighet.

■ **1940** Forhandlinger om uavhengighet innledes. Sør-Sudan ikke representert.

■ **1955** Første militære konflikt mellom nord og sør. Opprør i sør, store styrker fra nord settes inn.

■ **1956** Sudan blir uavhengig.

■ **1958** Første militærkupp. Forfatningen oppheves.

■ **1960** Anyanya - første militære sør-sudanske opprørsbevegelse - dannes. Rekrutterer sine soldater vesentlig blant studenter og deltakerne i 1955-opprøret. Borgerkrigens første runde varer i tolv år og sprer seg etterhvert til samtlige sør-sudanske provinser.

■ **1972** Fredsavtale undertegnes. Én million mennesker har mistet livet i krigen. Fredsavtalen inneholder punkter om utviklingsbistand og begrenset selvstyre i sør. Khartoums nye militærdiktator, Jafaar Nimeiri, får ikke politisk støtte i nord til fredsavtalen.

■ **1977** Det muslimske brorskap får økende politisk innflytelse i nord.

■ **1978** Oljefunn i Bentiu i Sør-Sudan.

■ **1983** Islamsk lov (sharia) innføres, med pisking som straff for å drikke alkohol og amputasjon av hender og føtter som straff for å stjele. Sør-Sudan reiser seg i opprør mot loven. Den sudanske frigjøringshær (SPLA) dannes under ledelse av John Garang. Andre runde i borgerkrigen innledes.

■ **1988** Krigen trappes opp, med millioner av flyktninger og fullstendig sammenbrudd i Sør-Sudans økonomi. 250.000 mennesker i sør dør ifølge FN-statistikk av sult.

■ **1989** Nytt militærkupp i Khartoum.

■ **1993** Militærregimet utnevner Omar el-Bashir til president.

■ **1999** Bashir oppløser landets rådgivende politiske forsamling og innfører unntakstilstand etter maktkamp med rådets ordstyrer Hassan el-Turabi. Sudan begynner å eksportere olje.

■ **2000** Borgermesteren i Khartoum innfører forbud mot kvinnelige arbeidere på offentlige steder.

■ **2001** FN slår alarm om at tre millioner mennesker er truet av sult som følge av krigen.

■ **2002** Khartoum og SPLA inngår første våpenhvile. Senere undertegner partene en rammeavtale for fred med en seks års overgangsperiode der makten skal deles. Etter disse seks årene skal Sør-Sudan kunne holde folkeavstemning om selvstendighet.

■ **2003** Stadige brudd og nye initiativ i forhandlingene. 2,5 millioner mennesker antas drept og fire millioner drevet på flukt i andre runde av borgerkrigen.

Fred – og hva så?

Skepsis og steile krav i eventuell fredsavtale

KAPOETA (b-a): I slutten av september var partene i den sudanske borgerkrigen nærmere en fredsavtale enn noensinne – ble det sagt. De forlenget våpenhvilen og forhandlet konsentrert videre; en endelig avtale var «bare dager unna» – ble det sagt. Et vendepunkt etter snart 40 år med krig, to millioner drepte og fire millioner på flukt? Eller et spill for galleriet?

• I SØR-SUDAN:
GUNNAR KOPPERUD

SØR-SUDAN – Heller fortsatt krig enn en dårlig fredsavtale sier Paul Buol Maken, kommandant i Den sudanske frigjøringshær (SPLA), mens han inspiserer erobret kinesisk luftvernartilleri i den tidligere garnisonsbyen Kapoeta. Byen falt for ett år siden etter harde kamper mot styrker fra det arabiske mindretallsregimet i Khartoum.

Finnes det en fredsavtale som er god for begge parter i dette marerittet av en krig? Og hvordan skal den settes ut i livet?

Stor mistillit. I Sør-Sudan er det utbredt skepsis til fredsforhandlingene, både blant sivile og militære. Få tror at Khartoum-regimet har ærlige hensikter. I denne landsdelen har mistilliten til det arabiske mindretallet i nord århundrelange røtter: Det arabisk-muslimske nord har alltid tappet det afrikansk-kristne og animistiske sør; for slaver, for naturressurser, nå sist for olje.

Så hvorfor da forhandle? I høst stod partene fortsatt så langt fra hverandre som det er mulig å komme: SPLA stod på det samme kravet som de har stått på i de 20 årene som inneværende runde av borgerkrigen har rast: Et uavhengig sekulært eller kristent Sør-Sudan, eventuelt i en føderal sudansk stat. Bak kravet skimtes fortsatt drømmen om å ta Khartoum.

Khartoum-regimet står på sin side fortsatt på det samme kravet som det har stått på i 20 år: Et samlet, islamsk Sudan med sharia-lover og tilhørighet i den arabiske verden.

Så hvorfor da forhandle?

Press. En utbredt oppfatning er at partene er presset til forhandlingsbordet, og at de har gått inn i samtaler med fienden ikke fordi de ville, men fordi de måtte. Norge og Storbritannia har vært blant de sterkeste europeiske pådriverne i den såkalte IGAD-gruppen, som i regi av Sudans øst-afrikanske naboland leder forhandlingene. Rekken av dramatiske brudd med etterfølgende sterke uttalelser – for eksempel har president Omar el Bashir sagt at IGAD-gruppen «kan dra til helvete» – kan tyde på manglende frivillighet ved forhandlingsbordet.

Men det er samtidig hevet over tvil at det også er i partenes interesse å komme fram til en løsning. Khartoum har for eksempel en utenlandsgjeld på 154 milliarder kroner – en av de største i verden. Mye skyldes kostbare mislighold av lån på 1970-tallet, men svært mye skyldes også borgerkrigen, som har kostet regimet astronomiske summer.

Seiressikre SPLA-soldater i Kapoeta – hva skal de med våpenhvile og fred når de kan ta Khartoum?

FOTO: GØRIL TRONSDEN BOOTH

Nesten fire tiår med borgerkrig har lagt Sør-Sudan i ruiner, og deler av opprørsbevegelsen virker mer nedslitt enn noensinne.

Terrorstempel. Det blir imidlertid ikke snakk om reelle gjeldsforhandlinger før Sudan strykes endelig av USAs liste over terrorland og kommer inn i varmen. En fredsavtale kan være nøkkelen til det gode selskap. Sudan havnet på USAs terrorliste og fikk en fabrikk bombet i 1997-98. Terrorlista er fortsatt høyst reell: Det er ikke lenge siden en tysk bank ble straffet av USA for å ha overført penger til Khartoum.

SPLA har også sine grunner til å

ville forhandle. Nesten fire tiår med borgerkrig har lagt Sør-Sudan i ruiner, og deler av opprørsbevegelsen virker mer nedslitt enn noensinne. Rundt SPLA forvirrer det som måtte være igjen av sør-sudansk infrastruktur, generasjon etter generasjon barn og ungdom vokser opp uten skolegang og utdanning, samtidig som Khartoum pumper olje for syv milliarder kroner årlig ut av landsdelen.

Avtale uten oppfølging? Ameri-

kansk konsulentindustri produserer nå rapporter på løpende bånd med tilråding om hvordan det kan lages fred i Sudan. I Sør-Sudan er det store spørsmålet hvordan en fredsavtale skal settes ut i livet. Etter at partene for ett år siden undertegnet Machakos-protokollen – som kort fortalt byttet sharia i nord mot folkeavstemning om selvstendighet i sør – fikk de i sommer overrakt IGADs forslag til avtale. Partene er pålagt taushetsplikt om forslaget, men det meste er lekket ut:

Avtalen forutsetter én hær i sør og én i nord, og den rommer også et punkt om en enklave uten sharia i Khartoum. Denne enklaven skal være sentrum for og symbolet på Sudans «nasjonale enhet.» Fordelingen av oljeinntektene skal i IGADs forslag være nærmere 50-50. Khartoum foreslo i sin tid 10-90. Forslaget om roterende presidentskap, slik SPLA ønsket, er ikke med; i stedet går presidentembetet til nord og visepresidentembetet til sør. Visepresidenten etterfølger ikke presidenten hvis embetet av en eller annen grunn skulle bli ledig. Sør-Sudan får 25-38 prosent av offentlige stillinger – SPLA ba om 40 prosent – og i en to kamers lovgivende forsamling kreves det 75 prosent flertall i begge kamre for å endre den midlertidige grunnloven eller selve fredsavtalen.

Av de tre omstridte områdene får innbyggerne i Abyei trolig tilbud om å velge om de vil tilhøre nord eller sør, mens Southern Blue Nile og Nuba Mountains inntil videre trolig hverken knyttes til nord eller sør, men i stedet til en «nasjonal enhetsregjering».

Uviss framtid. Når eller hvis en avtale undertegnes, kommer det store spørsmålet – hvordan vil den bli fulgt opp? Kommer Khartoum til å bruke stammemilitansene til å motarbeide folkeavstemningen i sør? Og hva slags sivilt samfunn kommer SPLA til å utvikle – en opprørsbevegelse med opplæring og bakgrunn i øst-europeisk og etiopisk sosialisme? Det er dessuten viktig å huske at mange mennesker i sør mener et rettsoppgjør når de snakker om «rettferdig fred.» Regimet i nord skal svare for sine overgrep.

– Heller fortsatt krig enn en dårlig fred, sier SPLA-kommandant Paul Buol Maken i Kapoeta. – Vi har aldri vært så sterke som nå – vi kan ta Khartoum.

Dette strides de om

De sudanske fredsforhandlingene har i årevis vært preget av urokkelige standpunkter på begge sider av bordet. Forhandlingene i høst har særlig vært konsentrert om tre stridsspørsmål:

■ **En hær for sør og én for nord?** For SPLA er det et ufravikelig krav at de ikke skal demobiliseres, det vil si at opprørsbevegelsen skal bestå som hær. For Khartoum er det ufravikelig krav at landets militære styrker skal ha én øverstkommanderende, og ikke to. Så på hvilket nivå skal kommandoen samles? Skal Khartoum-regimets president bli øverstkommanderende for SPLA? Eller – teoretisk sett – skal SPLAs leder bli øverstkommanderende for Khartoum-styrkene som han har ledet kampen mot i 20 år?

■ **Khartoum som sekulær hovedstad?** SPLA krever å få være militært tilstede i hovedstaden, både for å kunne garantere sikkerheten til politikere fra sør og for å markere seg som maktfaktor. Men SPLA vil ikke operere i en hovedstad der islamsk lov håndheves. Følgelig er det fremmet forslag om en sekulær hovedstad, eller i det minste en sekulær enklave i hovedstaden der SPLA kan forlegges. Begge forslagene har utløst opprør hos de fundamentalistiske islamske støttespillerne til president Omar el Bashir, som ser på innføringen av sharia for 20 år siden som en ideologisk milepæl, med pisking som straff for brudd på alkoholforbudet og amputering av hender som straff for tyveri.

■ **Tre omstridte områder – nord eller sør?** Khartoum har under forhandlingene konsekvent lagt de gamle kolonigrensene til grunn, mens SPLA like konsekvent har lagt til grunn de områdene de kontrollerer militært. Det har ført til at tre grenseområder er blitt omstridt: Abyei, Southern Blue Nile og Nuba Mountains. Skal de følge med et selvstendig Sør-Sudan? Skal de få sin egen selvstendighet? Eller skal de fortsatt regnes som tre av Khartoum-regimets provinser? Også her er holdningene steile på hver side – Khartoum vil ikke engang ha de tre områdene som tema i forhandlingene. I Abyei, Southern Blue Nile og Nuba Mountains sies det å være redsel for å bli ofret av SPLA i forhandlingene til fordel for en fredsavtale.

Færre investeringer i fattige land

Norske bedrifter redd for risiko, investerer minimalt i Afrika

Utviklingslandene taper mest på den globale nedgangen i utenlandske direkteinvesteringer, ifølge en fersk UNCTAD-rapport. NHO og bistandsmyndighetene er delvis uenige om hvordan investeringer fra norske selskaper kan økes.

• STEN INGE JØRGENSEN

Det globale finansmarkedet har fått et dårlig rykte de siste årene på grunn av spekulative valutatransaksjoner som har ført til ustabilitet i mange land.

Når det gjelder utenlandske direkteinvesteringer derimot, kappes verdens nasjoner om å tiltrekke seg denne mer seriøse og langsiktige kapitalen. Og nå er kaken som skal deles blitt halvert siden 2000, ifølge en ny rapport fra FNs organisasjon for handel og utvikling (UNCTAD).

Olje gir investering. I 2002 var de utenlandske direkteinvesteringene ned på 651 milliarder dollar, hvorav Afrikas andel sank med 41 prosent til 11 milliarder. Også Latin-Amerika taper mye, hele 33 prosent mot 21 prosent som globalt gjennomsnittlig tap.

I 30 av de 53 afrikanske statene økte imidlertid utenlandsinvesteringene, og UNCTAD mener at 2003 ser ut til å bli et bedre år for regionen. Angola, Algerie, Nigeria, Chad og Tunisia tiltrakk seg halvparten av pengene. Det er naturressurser, først og fremst olje, som utgjør grunnlaget for dette.

UNCTAD anbefaler landene som henger etter å få fart på privatiseringen av statlige selskaper. I rapporten heter det at «Botswana, Kenya, Lesotho, Mosambik, Namibia, Sør-Afrika og Uganda er gode eksempler på land som kan forventes å tjene på transnasjonale selskapers posisjonering i forbindelse med fremskrittene innen 'African Growth and Opportunity Act' og 'Everything but Arms'-initiativet».

Frister næringslivet. Karl P. Sauvant, direktøren for UNCTADs investeringsdivisjon, sier i en kommentar at utviklingslandene nå i større grad enn før forsøker å tiltrekke seg utenlandsinvesteringer. Nå utgjør de en tredjedel av brutto nasjonalprodukt i utviklingslandene, mot 10 prosent i 1980. Omfanget av bilaterale, regionale og multilaterale investeringsavtaler øker samtidig, og FN-organisasjonen anbefaler de afrikanske landene å sørge for at disse balanseres med et nasjonalt politisk handlingsrom som sikrer at utenlandsinvesteringene i størst mulig grad bidrar til utvikling i landet.

Angolas oljeressurser er ettertraktet blant utenlandske investorer.

FOTO: JAN TOMAS ESPEDAL, SCANPIX

Liten norsk investering. Når det gjelder norske selskapers investeringer i utviklingsland, er det meget vanskelig å få tak i tallmateriale. Norges Bank opplyser til Bistandsaktuelt at de ikke har anledning til å offentliggjøre hvor mye som investeres i ulike afrikanske land, fordi det da ville være mulig å identifisere enkelt-selskapers aktiviteter. Det eneste tallet de kan presentere er fra 2000 og gjelder Afrika som helhet. Da investerte norske selskaper bare 1,3 milliarder av totalt 297,8 milliarder i denne regionen.

– **Stor risiko.** Lederen i NHOs Bistandssekretariat, Tori Tveit, forteller at den lave aktiviteten i Afrika skyldes at dette betraktes som risikable investeringer.

– Risikoen er knyttet både til økonomiske og politiske faktorer. Derfor er det viktig med intensiver fra bistandsmyndighetene, men vi registrerer med beklagelse at bistanden nå blir stadig mer avbundet, sier Tveit. Hun sikter til at norske selskaper i mindre grad enn før blir favorisert når norske bistandsmilliarder skal ut på anbud. Hun mener likevel at avbindingen kan kompenseres med andre tiltak.

– Vi vil at bistandsmyndighetene i større grad bør gjøre det tydelig i anbudsrundene at kandidatene må holde en høy etisk profil. Dette fordi vi mener at norske selskaper holder

et høyt nivå på Corporate Social Responsibility (CSR), og ville hatt fordel av en slik utvikling.

– Har ikke norsk næringsliv noe av ansvaret selv for at de investerer så lite i utviklingsland? Er det ikke defensivt å bare rope på myndighetene?

– Norge har til forskjell fra de større europeiske landene lite tradisjon for næringsvirksomhet i Afrika. De små landene må ha drahjelp for å komme seg ut, og for eksempel Danmark har forstått dette. Der er det en helt annen holdning til samarbeid med næringslivet i bistandsmiljøet.

Bedre informasjon. Statssekretær Olav Kjørven (KrF) i Utenriksdepartementet mener det er urovekkende at de utenlandske direkteinvesteringene til Afrika stadig minker. Men han tror potensialet er langt større enn det som realiseres i dag.

– Det viser seg at de selskapene som selv ikke er til stede i utviklingsland betrakter risikoene knyttet til investeringer der som høyere enn de selskapene som faktisk er der. De vurderer altså mulighetene som større enn de som sitter på gjerdet. Derfor tror vi at det kreves mer og bedre informasjon om disse markedene. Samtidig erkjenner vi at det kan være nødvendig med flere intensiver, og er fornøyd med at NORFUND får ros i UNCTAD-rapporten. Dette er et virkemiddel vi ønsker å profilere sterkere, sier Kjørven.

”

Det er et stort utappet potensial i den kapitalen som allerede finnes i de gjeldende landene.

Les hele rapporten på www.unctad.org

Tvilsom etisk standard. Når det gjelder NHOs vurderinger, avviser Kjørven at Danmark er et forbilde for norsk bistandssamarbeid med næringslivet:

– De har en helt annen policy enn oss med å binde bistand til leveranse av danske varer og tjenester. Det kan for så vidt hende at omfanget av direkteinvesteringer kan øke gjennom binding, men det er etter hvert godt dokumentert at bunden bistand er mindre effektiv enn ubunden. Derfor har Norge jobbet aktivt internasjonalt for å avbinde bistanden, noe som har bidratt til resultater internasjonalt. Men vi er enige med NHO i at helse, miljø og sikkerhet, samt etisk oppførsel bør spille en rolle i anbudsrundene, og arbeider for å gjøre dette mulig i større grad enn i dag. Det fordrer imidlertid at norsk næringsliv virkelig holder en høyere standard enn andre, noe jeg mener generelt er tilfelle. Men her er vi også sårbare. Det går jo for tiden en sak i media om tvilsomme aspekter ved Statoils Iran-strategi, som dessverre kan bidra til å så tvil.

Svarte penger. Kjørven understreker at utenlandske direkteinvesteringer ikke er noe hokus-pokus som alene kan løfte utviklingslandene ut av fattigdommen.

– Det er et stort utappet potensial i den kapitalen som allerede finnes i de gjeldende landene. I mange land er opp til 80 prosent av økonomien i en uformell sektor, hvilket skaper enorme hindringer for vekst på nasjonalt plan. Derfor er det viktig å styrke juridiske rammeverk som kan gjøre denne kapitalen «levende». Da vil også utenlandske investeringer komme etter, fordi de jo er avhengige av den samme typen rammeverk.

Sten Inge Jørgensen er journalist i Morgenbladet, og leverer regelmessig artikler om internasjonal økonomi til Bistandsaktuelt.

Utsetter afghansk grunnlov til desember

Afghanistan vil ikke få noen ny grunnlov før i slutten av desember, opplyser Afghanistans president Hamid Karzai. Den opprinnelige planen var at arbeidet med grunnloven skulle ha blitt fullført i det afghanske stortråd Loya Jirga i oktober, men rådet har utsatt møtet til desember.

Hvordan utvalget til delegatene skal skje, er akkurat offentliggjort, og blir møtt med skepsis og klager

fra medlemmer av minoritetsgrupper, rapporterer Institute of Peace and War Reporting (IWPR) fra Kabul. Et utkast til grunnlov som skulle legges fram av en kommisjon i begynnelsen av september er også forsinket.

Kommisjonens sekretær Farooq Wardak opplyser at det har tatt lenger tid enn ventet fordi de har mottatt flere titusen innspill. Han

er fornøyd med at stortrådet nå utsetter sitt møte.

– Det er svært viktig å involvere offentligheten, slik at vi får laget et utkast som alle har fått sagt sin mening om, sier Wardak til IWPR. Utkastet skal også bli lagt ut for høring.

Utsettelsen av stortrådsmøtet har ført til spekulasjoner om utsettelse av neste års valg.

400 mill. kr til skoler i Zambia

Ambisiøst mål: 90 prosent av alle barn skal ta grunnskole innen 2008

Zambia og Norge skal om kort tid inngå en fireårig samarbeidsavtale om en omfattende utdanningsreform til 427 mill. kroner. – Testen på at vi lykkes med en slik satsing blir at alle lærer noe i klasserommet, sier rådgiver Sissel Volan i NORAD.

UTDANNING

• **TONE BRATTELI**
NORAD og norske skolemyndigheter har lenge samarbeidet tett med skolemyndighetene i Zambia om grunnskoleprogrammet Basic Education Sub Sector Investment Programme (BESSIP). Ett av målene er at 90 prosent av alle barn skal ta grunnskole innen 2008.

Det nye sektorprogrammet, hvor Norge er en av flere givere, går lenger, og omfatter utdanning på alle nivåer. Yrkesutdanning er ikke kommet med, fordi det ikke er Utdanningsdepartementet i Zambia som har ansvar for dette området.

Utålmodige givere. Volan er nettopp ferdig med sin doktorgrad om endring og reform på utdanningssektoren, med særlig fokus på Zambia.

– Med utgangspunkt i de erfaringene du har gjort på skolereformer i Zambia, hva synes du det er viktigste å legge vekt på nå?

– BESSIP, som jeg har sett på, har alle de elementene som er viktige også i et utvidet sektorprogram. BESSIP var et veldig ambisiøst program i forhold til kapasitet og kompetanse. Programmer på tre-fire år er kort tid. Det tar mer tid før vi ser målbar resultater. Erfaringer fra vår del av verden viser at skolereformer trenger gjerne ti til 20 år, så som givere er vi veldig utålmodige. Det er jo snakk om å endre strukturer og kulturelle oppfatninger av hvordan du jobber med utdanning. Gjennom BESSIP er Zambia kommet et stykke i arbeidet med å omstrukturere selve systemet. Den store utfordringen nå ligger i å få til holdningsendringer blant menneskene, bort fra en kommandokultur til ak-

En stor utdanningsreform er satt i gang i Zambia. Gamle læremetoder skal bryne seg mot nye.

FOTO: TONE BRATTELI

tiv deltakelse og samarbeid på alle nivåer.

Tradisjonelle tanker. – Du er opptatt av brytningen mellom tradisjon og modernisme i det zambiske samfunnet, og de utfordringer skolen står overfor i den forbindelse. Er givne følsomme nok overfor dette?

– Nei, vi er ikke følsomme nok, men det er ikke nødvendigvis de sentrale aktørene hos mottaker heller. Mange dyktige fagfolk som jobber i departementet har fått utdanning i vår del av verden, og tar heller ikke hensyn til hvilke konsekvenser det har at lærere og barn beveger seg mellom to kulturer.

– Din doktoravhandling bygger blant annet på 70 intervjuer med lærere, foreldre og diverse fagfolk på ulike nivåer i Zambia. Hva er det viktigste de formidlet til deg?

– Den røde tråden gjennom samtalene er at BESSIP ble drevet fram fra toppen og ned. I diskusjonen om innholdet i reformen ønsket alle det annerledes – en reform som, i hvert

”

Utfordringen er å få til holdningsendringer bort fra en kommandokultur til aktiv deltakelse og samarbeid på alle nivåer.

Sissel Volan, utdanningsrådgiver i NORAD.

fall til en viss grad, skulle bygge på behov formulert nedenfra. Men i Zambia er det ingen tradisjoner for at reformer skal gjennomføres på den måten, og det er ikke alltid givne heller vet hvordan dette skal gjøres. Utfordringen ligger blant annet i å få til en kultur der man lytter til folk, og der alle tør å komme ut med sine tanker og ideer. I det nye sektorprogrammet er det viktig å bygge på det engasjementet som allerede er der ute i lokalsamfunnene. Det er mye fattigdom i Zambia, men de har sterke menneskelige ressurser. Det er utrolig viktig at alle involverte føler et eierskap til reformen, og at de opplever at deres innsats er viktig for at arbeidet skal lykkes.

– Det er en omfattende utdanningsreform som er i gang. Hvordan tror du dette vil påvirke samfunnsutviklingen for øvrig?

– Innholdet i utdanningen er sentralt her. Vi må komme bort fra en holdning der bare akademiske fag er viktig. Størstedelen av barna i

Zambia vil aldri få mer en grunnskolen. Da er det viktig at de får med seg ferdigheter som gjør at de klarer seg siden. Skolesystemet etter kolonitida tok ikke hensyn til det. Nå jobbes det med en mer praktisk orientering, og et system der de ulike distriktene kan påvirke noe av innholdet. Problemet igjen er at det ikke er noen kultur for dette, så lærerutdanningen er en kjempeutfordring.

– I den nye lærerutdanningen settes barnet i sentrum. Læreren skal hjelpe barnet til å tenke selvstendig. Men dette skal innføres i en skole der det fortsatt er vanlig å slå barn, og der barn oppdras til å adlyde de eldre. Så dette er vanskelig, men veldig sentrale, ting å ta fatt i.

Uten foreldre. – Hvordan preger hiv/aids epidemien skolehverdagen i Zambia?

– Hele utdanningssystemet er rammet hardt – fra elever og lærere til byråkrater. Mange lærere dør, men jeg har nettopp blitt kjent med en ny forskningsrapport som tyder på at trenden er i ferd med å snu. Det finnes vel knapt noen skoleklasser i landet der ikke flere av elevene har mistet en eller begge foreldre. Jeg stiller meg spørsmålet om ikke disse barna kunne trenge et annet skoletilbud tilpasset deres behov. De mister blant annet den viktige kunnskapen som foreldre overfører til sine barn. Vi må stille spørsmålet om hva slags undervisning disse trenger for å overleve.

– Er du optimistisk med hensyn til de resultatene som kan oppnås med skolereformen?

– Den er i alle fall veldig viktig å satse på. Gjennom BESSIP har det skjedd mye positivt. I starten var det mange konflikter mellom givere og mottaker, men etter hvert utviklet det seg en konstruktiv dialog, og godt samarbeid som bygger på gjensidig tillit. Men vi som representerer givne vil alltid bli oppfattet som de som styrer, dette kan vi ikke fri oss fra. Sånn sett blir vi ikke likeverdige partnere. Desto viktigere er det å få til en åpen og ærlig kommunikasjon. I Zambia er vi kommet et godt stykke på vei.

Tror på «Mette-Marit-effekt»

Kronprinsparets engasjement for utviklingsspørsmål gir god PR til norsk bistand, tror kommunikasjonsrådgiver.

PR-EFFEKT

• **SILJE BERGGRAV**
Om kritiske medieoppdrag om utviklingshjelp bidrar til å svekke folks støtte til bistand, kan bistandsoppdrag om kronprins Haakon og kronprinsesse Mette-Marit ha motsatt effekt.

– Jeg er overbevist om at kronprinsparets engasjement for mer enn seiling og tennis har en positiv PR-effekt for norsk bistand, sier Morten Woldsdal, direktør i kommunikasjonsbyrået JKL Woldsdal.

Ekte interesse. Han er ikke i tvil om at kronprinsparets studier i utviklingsspørsmål, Mette-Marits nye hospitantjobb i NORAD og parets bryllupsfond til humanitære prosjekter har en positiv påvirkning på folks

holdning til utviklingshjelp.

– Det at kronprinsessen nå jobber for NORAD gir henne en grunnleggende forståelse for disse spørsmålene. I utgangspunktet handler ikke engasjementet om PR eller taktikk fra deres side, men er uttrykk for en ektefølt interesse og ønske om å hjelpe. Oppslutningen om kongehuset svinger, men jeg tror kronprinsparets rolle som bistandsambassadører påvirker nordmenns holdninger – så lenge dette engasjementet ikke overdrives eller bikker over, sier Woldsdal.

Han tror kronprinsparets internasjonale engasjement kan ha en positiv innflytelse også utenfor Norges grenser.

– I enkelte land er Mette-Marit ganske kjent, og muligens kan denne kjendiseffekten bidra til økt fokus på norsk bistand også i disse landene, sier PR-eksperthen.

Store presseoppdrag. Kronprinsparets utenlandsstudier i utviklings-

”

Kronprinsessen har utvilsomt fungert som døråpner for gode medieoppdrag.

Astrid Versto, kommunikasjonsdirektør i NORAD.

Et fulltallig pressekorps møtte opp da NORAD-direktør Tove Strand ønsket kronprinsesse Mette-Marit velkommen til første dag på jobben.

FOTO: TONE SLENS, NORAD

spørsmål har tidligere fått mye oppmerksomhet i norske medier, og da Mette-Marit nylig hadde sin første dag på jobb i NORAD, møtte pressen manns- og kvinnesterkt opp. Helgen etter hadde VG et dobbeltsidig intervju med NORAD-direktør Tove Strand. Astrid Versto, kommunikasjonsdirektør i NORAD, har også tro på «Mette-Marit-effekten».

– Kronprinsessen har utvilsomt fungert som døråpner for gode medieoppdrag. Det store presseoppdraget som møtte fram første dag hun var på jobb, gjorde det mulig for NORAD å formidle til folk hvordan vi jobber – en type informasjon det ikke alltid er så lett å få fram i media, sier hun.

I flere år har Meyling Alvarado og hennes barn vært utsatt for overgrep fra hennes forrige ektemann. Nå anmelder hun ham.

FOTO: TOMAS ERIKSSON

Vil stanse familie-vold

Spesielle politistasjoner i Nicaragua behandlet 30.000 voldssaker

MANAGUA (b-a): I flere år ble Meyling Alvarado og hennes barn mishandlet av mannen i familien. For ett år siden forlot hun ham. Nå sitter hun i et besøksrom på en politistasjon i Managua med sin datter på åtte år, en yngre sønn og en mannlig venn. Hun venter på å få anmelde sin tidligere ektemann for seksuelle overgrep mot deres datter.

• I NICARAGUA:
CATHARINA BERGSTEN (TEKST)
OG TOMAS ERIKSSON (FOTO)

Vold og seksuelle overgrep forekommer i 20 prosent av nicaraguanske hjem. Ved hjelp av blant annet norske penger har spesielle politistasjoner for kvinner og barn blitt etablert for å ta seg av og hjelpe ofrene.

– **Redd.** Meyling er 32 år, har eget bosted og arbeider som assistent på et apotek. Men den tidligere ektemannen har fortsatt innflytelse på familien;

– Problemet er at barna må være hos sin farmor når jeg arbeider. Slik har de fortsatt kontakt med ektemannen min. Han er voldelig, og har tidligere gjort forsøk på å ta seg inn i vårt hus. Jeg er redd, men det her er så alvorlig at jeg må gå videre med saken og få hjelp, sier hun.

I Distrito 5 finnes noen av Managuas fattigste områder. For ti år siden ble den første politistasjonen for mishandlede kvinner og barn åpnet nettopp her. Siden den gangen

er 30.000 tilfeller av vold mot kvinner innrapportert. På stasjonen jobber en politibetjent, en psykolog og en sosionom i tett samarbeid med et nettverk av ikke-statlige organisasjoner mot kvinnevold.

Voldskultur. En tredel av Nicaraguas kvinner har en eller annen gang blitt utsatt for vold eller seksuell mishandling i hjemmet. Samfunns-kostnadene for behandling, rettskostnader og uteblitt verdiskapning beregnes av den Interamerikanske Utviklingsbanken til å tilsvare to prosent av landets brutto nasjonalprodukt. Fattigdom og lavt utdanningsnivå er noen av årsakene til volden. Men tiår med krig og politisk ustabilitet har også skapt en kultur for vold som er vanskelig å bryte. Når mennene innkalles til avhør er det ikke uvanlig med både vold og trusler mot politistasjonens ansatte.

På stasjonen møtes Meyling Alvarado av en kvinnelig politibetjent som tar i mot anmeldelsen. Deretter får hun og barna møte en psykolog, før de introduseres for sosionomen Dina Palacios. Dina følger opp familien med blant annet hjemmebesøk, og samtaler med barn og slektninger.

Liten forståelse. – Mannen blir alltid innbudt til et felles møte med oss og kvinnen, og som oftest møter han faktisk opp. Men vanligvis har han liten forståelse for hva han har utsatt sine nærmeste for, og tror at det holder å love at han aldri vil gjøre noe slikt igjen, sier Dina Palacios.

– Et annet problem er at vold og seksuell mishandling innad i familien blir sett på som noe som ikke an-

går personer utenfor familien.

Dina Palacios har direkte kontakt med den frivillige organisasjonen som i fortsettelsen skal støtte kvinnen. Kontakten er viktig for å forhindre at saken blir glemt og faller mellom ulike stoler.

– Den rettslige prosessen kan ta måneder og år. Det inngås ofte forlik mellom partene der kvinnen trekker kravet mot mannen, som på sin side lover at han aldri mer skal forulempe henne eller barna. Mange av disse kvinnene kommer tilbake til oss etter en stund, når det viser seg at mishandlingen fortsetter, sier Dina Palacios.

Få blir dømt. Et stort problem er at mange av kvinnene er økonomisk avhengig av den samme mannen som mishandler henne. De blir tvunget til å velge mellom å overleve økonomisk og fortsatt mishandling, eller vinne en rettsprosess hvor mannen blir straffet og selv risikerer å havne på gata. Det har også vist seg at bare et mindretall av de tiltalte mennene blir dømt.

Dina Palacios ser likevel på sitt arbeide som et lite steg mot et mindre voldsomt og mer likestilt samfunn.

– At vi i det hele tatt finnes, som en egen enhet fristilt fra det vanlige politiet, er en markering fra samfunnet om at disse kvinnenes problemer skal tas på alvor.

Må ta ansvar. Fra norsk side er en også fornøyd med utviklingen:

– Vi er stolte over prosjektet som har satt volden på den politiske dagsorden. Vi vil fortsette å støtte virksomheten, om den nicaraguanske staten tar økt ansvar, sier rådgiver Carola Espinosa.

Ambassaderåd Mette Kottmann er spesielt glad over å ha lyktes med å samordne bistanden fra de ulike partene.

– Når vi engasjerte oss tilbake i 1993 var det med støtte til enkelte politistasjoner. I neste fase økte vi koordineringen mellom bistandslandene. Dette er et prosjekt på tvers av sektorer med både emosjonelle og juridiske aspekter, så samordning er svært viktig for å få bedre oversikt, sier hun.

”

En tredel av Nicaraguas kvinner har en eller annen gang blitt utsatt for vold eller seksuell mishandling i hjemmet.

VOLD I HJEMMET

COMISARIA DE LA MUJER Y LA NIÑEZ (CMN)

■ CMN er en egen politistasjon for kvinner og barn som er blitt utsatt for vold i hjemmet eller seksuell mishandling. 17 politistasjoner i tretten større byer inngår i prosjektet.

■ Prosjektet støttes av Norge, Danmark, Sverige og Nederland. Budsjetten er på 4,8 millioner amerikanske dollar (hvorav tre millioner dollar er europeisk bistand. Norge bidrar med 40 prosent av dette.

■ Utviklingsprosjektet er nå inne i sin andre fase som vil pågå fram til årsskiftet 2003/2004. Hittil har antallet anmeldelser til CMN økt med 300 prosent siden starten i 1993. Antall dommer som gjelder kvinne- og barnemishandling har doblet seg. Problematikken har fått større oppmerksomhet i media, skolene og i resten av samfunnet. Nye lover er vedtatt og internasjonale konvensjoner er undertegnet.

notiser

Norsk bedrift gir aidskurs i Botswana

Det norske konsulentfirmaet Semco har i flere år arbeidet med kvalitetssatsing for næringslivet i det afrikanske landet Botswana. Som et ledd i dette har man nå også begynt å tilby bevisstgjøringskurs om hiv/aids for næringslivet i landet.

Foreløpig har man gjennomført to seminarer i to bedrifter med henholdsvis 300 og 1400 ansatte. Seminarene tar for seg konsekvenser både på individplan og for bedriftene. Det siste har det foreløpig vært lite oppmerksomhet rundt.

– Det var overraskende hvor lite bedriftsledelsene egentlig hadde tenkt på de konkurransemessige konsekvenser av at epidemien sprer seg til de ansatte. Da dette gikk opp for dem, begynte man plutselig å innse at det ville være lønnsomt for bedriften selv å betale for medisiner dersom det ble nødvendig, sier bedriftsrådgiver Rolf Barry-Berg i Semco.

– Dette programmet setter fokus på praktiske måter å gjennomføre tiltak. De ansatte må selv ta et ansvar for bedriftens overlevelsessevne og derigjennom sikre sin egen arbeidsplass, sier Barry-Berg.

Psykologioppgave om stigmatisering

En ny hovedfagsoppgave i psykologi drøfter stigmatiseringen av hiv-positive i Afrika sør for Sahara, og er skrevet av psykologene Kari Lorentzen og Stine Morris som hovedoppgave ved profesjonsstudiet i psykologi ved Universitetet i Bergen. «Oppgaven gir et konseptuelt rammeverk for å forstå hiv/aids-relatert stigma sør for Sahara, og basert på denne forståelsen impliseres mulige tiltak for lindring og forebygging av hiv/aids-relatert stigma. Metodiske og etiske utfordringer knyttet til forståelsen, lindring og forebygging diskuteres underveis», heter det i oppgavens sammendrag.

Hele oppgaven finnes på: www.ub.uib.no/elpub/2003/h/320001/

Frykter aids-krig

Den botswanske generalen Bakwena Oitsile frykter at aidgepidemien i Afrika kan føre til omfattende væpnede konflikter. Det kom fra da afrikanske militære nylig møttes i Gaborone til sin første konferanse om aids i landene sør for Sahara, melder NTB. Oitsile mente at epidemien ikke bare er en trussel mot folkehelsen, men også utgjør en betydelig sikkerhetsrisiko. Hvis sykdommen svekker sikkerhetsstrukturene, kan de enkelte lands styresett og demokratiske institusjoner også være truet, mente generalen. Epidemien forårsaker rundt 60 prosent av dødsfallene blant militære i de 14 landene i samarbeidsorganisasjonen SADC.

– Menn er bortskjemte

Delte meninger om mannsrollen og menns ansvar i Zambia

LUSAKA (b-a): – Det er IMF og Verdensbanken som marginaliserer menn. Den politikken de fører resulterer i at menn mister jobbene sine, og dermed må kvinnene overta ansvaret for husholdningene, sier daglig leder Emily Sikazwe i Women For Change (WFC).

• I ZAMBIA:
BENEDICT TEMBO

LIKESTILLING Den sørafrikanske forskeren Robert Morrell advarte i forrige nummer av Bistandsaktuelt bistandsgivere mot å ha for ensidig fokus på kvinner i bistandssamarbeidet, og mener menns stilling blir marginalisert. Det er delte meninger om hans kritikk av bistandens kvinnefokus.

– **Avskaff IMF.** Hos Emily Sikazwe får Morrell støtte i at arbeidsledigheten blant menn har økt, men hun liker ikke at kvinnene «får skylden». Hun påpeker at kvinner er arbeidssomme og ikke redd for å ta dårlig betalte jobber i uformell sektor.

– Hvis ikke familien har inntekter, så begynner kvinnene å selge tomater på markedet, noe menn sjelden får seg til å gjøre, sier hun.

– Professor Morrell burde arbeide for å avskaffe eller reformere IMF og Verdensbanken. De er først og fremst kapitalistenes verktøy, sier hun. Sikazwe mener disse institusjonene må bli opptatt av mennesker, ellers vil fattigdomsproblemene aldri ta slutt.

– I stedet for å klandre det systemet som marginaliserer dem, klandrer mannfolka kvinnene. Når menn mister arbeidet sitt, får det store konsekvenser – også for kvinner og barn. Blant annet har vold mot kvinner økt, fordi oppsagte menn føler seg nedvurdert og små, påpeker hun.

Menn er blitt bortskjemt til å tro at de kan ha de formelle ansettelsene, mens kvinner tar seg av salget på markedet, sier han.

ILLUSTRASJONSFOTO: NORAD

Kun formelt arbeid. Professor Nkan-du Luo, tidligere helseminister i Zambias Chiluba-administrasjon, mener menn oppfatter arbeid som «ansettelse i formell sektor».

– Men jeg oppfatter arbeid som ethvert arbeid folk gjør med sin kunnskap, sine hender og føtter for å tjene penger. Menn er blitt bortskjemt til å tro at de kan ha de formelle ansettelsene, mens kvinner tar seg av salget på markedet, sier han.

Francis Chigunta underviser på utviklingsstudiet ved Universitetet i

Zambia. Han mener det er viktig å forstå at arbeidslivet i byene i Afrika forandrer seg. Det har særlig skjedd siden 1990, da stukturtilpasningsprogrammet ble intensivert.

Han påpeker at antall menn som har mistet jobbene har økt, og at en del av dem har gått over i uformell sektor.

– Men i motsetning til hva professor Morrell sier, er det flere menn enn kvinner som driver forretning i uformell sektor. Kvinnene drives inn i uformell sektor som en overlevelsesmekanisme, mens menn har

etablert ganske vellykkede forretninger der, sier Chigunta, som baserer sine uttalelser på forskning han har gjort selv i Chawama, en av Lusakas bydeler.

Benedict Tembo er journalist i Zambia Daily Mail. Han er med i det internasjonale journalistnettverket til Sørvis kommunikasjon.

– Vi ser ikke menn som en ressurs, sier norsk forsker

Tendensen til å overse menn i bistandsarbeid gjelder ikke bare i Afrika, mener forsker Cathrine Brun. Påstanden har høstet mye pepper blant forskerkolleger.

• SILJE BERGGRAV

– Å hevde at det er viktig å synliggjøre menn som viktige aktører i utviklingsarbeid, var åpenbart kontroversielt, sier Cathrine Brun om doktorgradsarbeidet sitt.

Bistandsaktuelt intervjuet i forrige nummer den sørafrikanske mannsforskeren Robert Morrell som kritiserer bistandsmiljøet for å glemme mennene. Han mener afrikanske menn er taperne på mange samfunnsområder, og at de i dagens økonomiske situasjon nektes muligheten til å utøve sin mannlighet på områder som jobb, forsørgelse og beslutningstaking. Bistandsorganisasjonene gjør for lite, mener han, for å forstå menn og inkludere dem i prosjekter som har som mål å fremme likestilling.

Brun, som er forsker ved Norges teknisk-naturvitenskapelige univer-

sitet (NTNU), er enig:

– Debatten Morrell reiser, er veldig spennende. Bistandsmiljøet har en tendens til å glemme at også menn er kjønnsaktører.

Under arbeidet med doktoravhandlingen i 1998-2001 studerte Brun intern flukt som følge av Sri Lankas 20 år lange borgerkrig. Hun analyserte hvordan den lokale befolkningen og internflyktningene i Puttalam-distriktet tok del i å gjenoppbygge sine liv. Spesielt fokuserte hun på unge mannlige internflyktninger og deres rolle i integrasjonsprosessen.

Ikke sett som en ressurs. – Jeg opplevde klart at de spilte en viktig rolle, med sine store nettverk og høye mobilitet. De var synlige og aktive i positiv forstand, og flinke til å komme i kontakt med lokalmiljøet. Derfor opplevde jeg det som et paradoks at hjelpeorganisasjonene aldri behandlet dem som en ressurs, sier Brun.

Mange av de rundt 20 organisasjonene i området hadde hjelpeprosjekter rettet spesielt mot kvinner, og forskeren understreker at prosjektene utrettet mye positivt innen-

”

Prosjekter som fokuserer på kvinner, er åpenbart mer «catchy» enn de som retter seg mot begge kjønn.»

Cathrine Brun,
NTNU-forsker

for kvinners helse, arbeid, bygging av selvtillit og ledelsestrening. Menn var derimot utelukkende interessante for organisasjonene i kraft av å være familieoverhode, ikke som kjønnsaktører. De unge mennene, som ennå ikke hadde startet egen familie, falt helt på siden. Problemer med å skaffe jobb og frustrasjon i forhold til egen identitet som ansvarsfull mann og forsørgjer, ble opplevd som svært vanskelig, selv om kvinnene hadde fått større muligheter til å tjene penger til familien.

Endrer ikke strukturene. – Kvinner i Sør-Asia mangler utvilsomt mye formell makt i forhold til menn. Men selv om kvinners muligheter endres, betyr det ikke nødvendigvis at menns holdninger og kjønnskulturen endres. Skal man få til endringer på et høyere strukturelt nivå, krever det endringer hos begge kjønn, sier Brun.

Blant internflyktningene på Sri Lanka mener hun det ville vært en fordel om hjelpeorganisasjonene la mer arbeid i å forstå de unge mennenes utfordringer og begrensninger, og involvere dem mer aktivt i ut-

viklingsarbeidet. Samtidig erkjenner hun at de lokale organisasjonene var styrt av finansieringsmuligheter.

– Prosjekter som fokuserer på kvinner, er åpenbart mer «catchy» enn de som retter seg mot begge kjønn, og det gjenspeiles i prosjektsøknadene. Dette er også en utfordring til de som styrer bistandsmidlene, mener NTNU-forskeren.

Da hun presenterte doktoravhandlingen på et forskerseminar, fikk hun mye kritikk fra andre flyktningforskere.

– Jeg var vel egentlig ikke klar over at dette skulle være så kontroversielt. Endel av kritikken gikk på at det fortsatt er kvinner som lider mest under mangel på makt. Det er viktig å erkjenne at både menn og kvinner kan være sårbare og marginaliserte, men mitt poeng er at selv om man fokuserer på maskulinitet, betyr det ikke at man jobber for å få mer makt til menn. Et økt fokus på menn og maskulinitet i utviklingsarbeidet er nødvendig for å nå målet om likestilling, mener Brun.

Fattigdom betyr ikke det samme for kvinner og menn

ISAIAH K. TOROITICH OG THORA HOLTER, KIRKENS NØDHJELP

DEBATT

I ARTIKKELEN «Afrikanske menn er tapere», Bistandsaktuelt 6/2003, stiller Robert Morrell viktige spørsmål om marginalisering av menn og mansrollen. Dette har lenge vært neglisjert i utviklingsdebatten. Det fins fortsatt få fakta om og analyser av menns liv og levekår og hvordan menn opplever egen mansrolle, spesielt i fattige land. Vi etterlyser mer fokus på kvinners og menns ulike levekår og hvordan de rammes av fattigdom på forskjellige måter.

HVA MENER VI egentlig med kjønnsperspektiv på utvikling? Gjennom de siste årtier har fokus vært rettet mot kvinner, til tross for at både kvinners og menns roller og status, og spesielt relasjonen mellom dem, fremheves som viktig. Det er ingen tvil om at kvinner diskrimineres og er uten tilgang til samme rettigheter som menn. Majoriteten av verdens fattige er kvinner. Men kvinner tilhører ingen homogen gruppe og det gjør heller ikke menn. Både kvinners og menns situasjon må forstås ut fra deres tilhørighet til sosial klasse, etniske gruppe og alder, men også deres ulike posisjon i relasjon til menn.

ARBEIDSLØSE MENN som ikke lenger er i stand til å forsørge familien mislykkes i sin rolle som mann i samfunn der dette er ensbetydende med det å være mann. Når kvinner blir eneforsørgere og familieoverhode mister menn noe av den makt de

tidligere hadde over sine kvinner og barn. Disse omfattende endringene i både kvinners og menns roller er en svært vesentlig del av sosiale og økonomiske endringsprosesser, men de blir lite dokumentert og ofte neglisjert. Morrells argument om at menns krise/endrete mansrolle ikke er blitt tatt på alvor er viktig, også for å forstå hvordan relasjonene mellom kjønnene faktisk er endret.

VI VIL ARGUMENTERE at fattigdom ikke betyr det samme for kvinner og menn. All utvikling og endring innebærer ny forståelse, også av kjønnsroller og -relasjoner. I nye fattigdomsstrategier (PRSP) blir disse spørsmålene sjelden adressert. En studie utført av Gender Action viste at bare 3 av 15 PRSPer har tatt hensyn til kjønnsperspektivene på en adekvat måte. Vi etterlyser derfor en tydeliggjøring av kjønnsperspektivene i PRSPer så vel som i utviklingsdebatten.

ET FOKUS BARE på kvinner gir ikke innsikt i utfordringene endrete maktrelasjoner mellom kvinner og menn representerer. Vi kan ikke velge menn bort. Menn er del av løsningen når ulike kjønnsrelasjoner fokuseres. Det krever at menn forstår sin egen rolle så vel som de nye muligheter som ligger i likeverdige forhold mellom kvinner og menn. Så hvordan kan menn inkluderes? I Kenya ble mye ressurser brukt på å få kvinner til å stoppe med kjønnslemlestelse. At det var menn som opprettholdt tradisjonen var i første

omgang ikke opplagt. Kvinnene fortsatte tradisjonen i frykt for å bli utstøtt og at jentene ikke skulle bli gift. Da menn ble inkludert i arbeidet endret deres holdninger til skikken og lokalsamfunnet kunne sammen ta avstand fra å videreføre tradisjonen.

ISTEDENFOR Å KRANGLE om det er kvinner eller menn som er viktigst, burde vi heller lete etter gode metoder og strategier som ivaretar kjønnsperspektivet på en mer systematisk måte. En slik metode er NORADs Handbook in Gender and Empowerment Assessment. Den er et redskap for å vurdere om og i hvilken grad et prosjekt oppfyller ti mål på «empowerment» for kvinner så vel som for menn. Kirkens Nødhjelp har i samarbeid med Norsk Folkehjelp og våre partnere holdt kurser og anvendt metoden i en rekke land med gode erfaringer. Disse erfaringene har vist oss at utvikling og utviklingssamarbeid ikke er nøytral i forhold til kjønn - og her mener vi både kvinner eller menn.

(Innlegget er forkortet. Red.)

hvem? hvor? hva i all verden?

FOTO: SCANPIX

1. Hvem er dette?
  2. Hvilken eksportvare har de tre landene Colombia, Brasil og Vietnam til felles?
  3. Hvilken organisasjon får inntektene fra årets TV innsamlingsaksjon på NRK?
  4. Hva heter presidenten i Uganda?
  5. Hva heter de to geografiske enhetene innenfor Det palestinske området?
  6. Er det mer enn 20 prosent saltkonsentrasjon i Dødehavet?
  7. Hva betyr det spanske uttrykket «occidental»?
  8. Hvilket språk snakkes i Nepal?
  9. Hva heter hovedstaden i Gambia?
  10. Hvilken skjebe har Venezia og Bangkok til felles?
  11. Hva gikk Balfourerklæringen av 1917 ut på?
  12. Hvilken styreform har Laos?
  13. Hvor er Bamako hovedstad?
  14. Hvor mange land i Afrika begynner med bokstaven B?
  15. Hvilket samfunnslag ville Røde Khmer primært uttrydde?
  16. Hva er sanskrit?
  17. Hva er sigarer laget av?
  18. Hvilke to hav grenser Guatemala til?
  19. Hva heter hovedstaden i Nigeria?
  20. Hva heter Sudans lengste elv?
- Svarene finner du på side 23.
- Spørrespalten er laget av **Caroline Hvidtsten**

UNDERVISNINGSPAKKER om fattigdom og utvikling

Utenriksdepartementet (UD) og Direktoratet for utviklingssamarbeid (NORAD) har utarbeidet to undervisningspakker om fattigdom og utvikling. Pakkene inneholder komplette undervisningsopplegg og er spesielt tilpasset læreplanene for VKI, VKII og 10. klasse i ungdomstrinnet.

Global fattigdom

En undervisningspakke fra UD om global fattigdomsproblematikk, FNs tusenårsmål og regjeringens handlingsplan mot fattigdom.

Pakken består av en power point presentasjon, en video, tre kortfilmer, kortversjonen av Human Development Report, interaktive verdenskart samt en lærerveiledning med bakgrunnsstoff og elevoppgaver. Det blir utviklet egne nettsider for pakken.

Pakken er klar til levering i midten av september.

For mer informasjon kontakt FN-sambandet tlf. 22 86 84 00.

Utvikling

En undervisningspakke fra NORAD om norsk langsiktig utviklingssamarbeid med fattige land. Hovedvekten er lagt på temaene fattigdom, utdanning, helse, hiv/aids, miljø og kvinner i utviklingsland. Pakken viser hvordan utviklingspolitikk omsettes til praktisk handling.

Pakken inneholder lærerveiledning, dokumentarfilmer og skriftlig elevmaterieell. Det blir utviklet egne nettsider med oppdatert informasjon og pekere ut i verden.

Pakken er leveringsklar fra midten av oktober.

For mer informasjon, kontakt NORADs informasjonssenter, tlf 22 24 20 60.

De to pakkene kan bestilles hos FN sambandet på 22 86 84 00 eller e-post: skole@fn-sambandet.no. Porto og ekspedisjonsgebyr: 150 kr tilsammen for begge pakkene.

www.fn.no/skole

Hvem er de humanitære?

AV KJETIL FRETHEIM

KRONIKK

Humanitært arbeid handler om å hjelpe mennesker i nød – og hjelpeorganisasjonene driver nettopp med den typen arbeid. Men de siste årene er vi også blitt presentert for ideen om «humanitær intervensjon» og at soldater kan ha et «humanitært oppdrag». Kan militære styrker være humanitære, og er alle hjelpeorganisasjoner humanitære organisasjoner? Utviklingen i Irak har satt spørsmålet på dagsorden på nytt. Svaret på spørsmålet avhenger naturligvis av hvordan man definerer humanitært arbeid. Med utgangspunkt i oppslagsverkene, ville man komme til en nokså åpen og vid definisjon: humanitær i betydningen «menneskevennlig»; «som gjelder velgjørersarbeid». Merkelappen «humanitær» kan da festes til så godt som alle slags tiltak som på en eller annen måte vil fremme menneskelig velferd og bedre folks levekår – både til legehjelp i bombede landsbyer og besøkstjeneste i norske storbyer.

Når det er tale om militære styrkers humanitære intervensjon, må en slik vid betydning av ordet ligge til grunn. Og når det gjelder oppdraget til de norske soldatene i Irak, heter det at de har nettopp «oppgaver av betydning for sivilbefolkningen i Irak samt bidrag knyttet til humanitære forhold». Hjelpeorganisasjonene har imidlertid uttrykt bekymring for det de her opplever som en sammenblanding av det militære og det humanitære. «De ødelegger for oss» var kommentaren fra Norsk Folkehjelp om de norske styrkenes tilstedeværelse i Irak (Klassekampen, 09.07.03).

Kritikken gjelder på den ene siden spørsmålet om kompetanse. Hjelpeorganisasjonene har erfaring og særlig ekspertise på humanitært arbeid, noe de militære mangler. I tillegg er man bekymret for hjelpearbeidernes sikkerhet når skillet mellom sivile og soldater på den måten viskes ut. Nøytrale hjelpearbeidere kan fort bli tatt for å være ute i samme ærend som partiske militære. I Irak, slik situasjonen

der har utviklet seg, er dette muligens en del av bildet. Her synes det nøytrale handlingsrommet for humanitær hjelp å bli stadig mindre, om i det hele tatt til stede. Både soldater og bistandsarbeidere blir truet på livet, og hjelpeorganisasjoner ser seg tvunget til å trekke seg ut.

Dette gjør det aktuelt å trekke et skille mellom militær innsats og humanitært arbeid.

En måte å gjøre det på, kunne være å velge en snevrere, mer spesifikk, definisjon av «humanitær». Internasjonalt, og blant hjelpeorganisasjonene, er det for eksempel ikke uvanlig å forstå humanitær innsats som nøytral og upartisk hjelp til de som trenger det mest. Med en slik definisjon blir det avgjørende å understreke at humanitært arbeid finner sted uavhengig av politiske føringer – kun en vurdering av behov skal være styrende. Med skepsis til staters og militære styrkers motiver når de involverer seg i hjelpearbeid, blir deres innsats holdt utenfor definisjonen. Humanitært arbeid er sivilt og upolitisk. Videre er humanitært arbeid i denne forstand begrenset til kortsiktig nødhjelp. Igjen med skepsis til hvordan politiske vurderinger spiller inn, blir langsiktig utviklingsarbeid, solidaritetsarbeid og politisk beslutningspåvirkning holdt utenfor definisjonen.

Dette tilsvarer en «tradisjonell» forståelse av ordet, jf. de humanitære prinsippene uavhengighet, nøytralitet og upartiskhet, og gir en relativt enkel, presis og håndgripelig definisjon. Likevel skiller dette seg delvis fra etablert språkbruk. Å tale om humanitær intervensjon med henvisning til militær inngripen, passer ikke her. Heller ikke er alle hjelpeorganisasjoner umiddelbart humanitære organisasjoner. Norsk Folkehjelps beskrivelse av seg selv som en «humanitær solidaritetsorganisasjon» vil bli avvist som en selvmotsgelse.

«Humanitær» er et honnørord, og stadig flere organisasjoner ønsker å komme med i den «humanitære familie».

Kirkens Nødhjelp, Redd Barna og andre organisasjoner driver på sin side ikke bare med kortsiktig nødhjelp til de som trenger det mest. De er «multi-mandate agencies». Utviklingshjelp, organisasjonsutvikling, advocacy og lignende – dette anerkjennes naturligvis som viktige arbeidsområder, men ikke som humanitært arbeid. Det betyr at man må skille mellom det humanitære arbeidet organisasjonene gjør, og alt det andre – og det blir vanskelig å omtale organisasjonen som helhet som en humanitær organisasjon. Denne språkbruken vil altså understreke det spesifikke ved nødhjelpsinnsetsen, mens derimot sammenhengen mellom nødhjelp, langsiktig bistand og strukturelle endringer i Nord/Sørforholdet vil måtte uttrykkes på en annen måte.

Ut fra en slik forståelse er «humanitær» med andre ord ikke en passende beskrivelse av alt som fra tid til annen får den merkelappen. Uttrykk som «humanitære behov» og «humanitær krise» blir presiseringer i forhold til andre typer behov og kriser. I tråd med dette kritiserte Leger uten grenser statsministeren for å «misbruke ordet humanitær», da han beskrev norsk bistand til Irak på den måten (Aftenposten, 05.06.03). Tilsvarende ble det tilløp til debatt mellom hjelpeorganisasjonene om hvordan situasjonen i Irak i slutten av april burde beskrives. Leger uten grenser «satte spørsmålsteget ved om det kunne beskrives som en humanitær katastrofe». Andre sa seg enig, men understreket at «det er enorme udekkede behov» (Røde Kors) og at «befolkningen har likevel behov for humanitær hjelp» (Kirkens Nødhjelp).

Denne snevrere definisjonen utfordrer også på en annen måte. Alt som smaker av politisk styring truer enhver innsats som gjør krav på merkelappen «humanitær». Avhengig av hvor streng tolkning man legger til grunn, vil enhver offentlig (del)finansiering av nødhjelp kunne være problematisk. Et velformulert forsvar for denne

forståelsen gir David Rieff i boka *A Bed for the Night: Humanitarianism in Crisis* (New York: Simon & Shuster, 2002). Utvidelsen av begrepet, slik at «humanitært arbeid» omfatter både rehabilitering, langsiktig utviklingshjelp, menneskerettighetsarbeid, fredsbygging osv. ser han som en trussel mot selve det humanitære prosjektet. Det innebærer en politisering av begrepet. Derfor insisterte han på å gå tilbake til «røttene» og hente fram igjen den opprinnelige, rene og ekte humanitære ideen. Andre har imidlertid beskrevet hans holdning som «humanitær fundamentalisme», og vil heller se seg om etter alternative modeller.

En form for mellomposisjon mellom den vide og en snevrere definisjon, kunne være å tale om organisasjoner som er humanitære i sin egenart – dvs. som har arbeidet med å bistå mennesker i nød som sitt primære mandat – og andre, for eksempel militære styrker, som er humanitære i en gitt situasjon. Det gir åpning for å tale om at det militære gjør en «humanitær innsats», kanskje til og med for uttrykk som «humanitær intervensjon». En slik språkbruk ville tydeligere anerkjenne det ansvaret som påligger politiske myndigheter og militære styrker, både som krigførende og som okkupasjonsmakt, overfor sivile, krigsfanger og andre.

I tillegg ville det støtte opp om det humanitære imperativet som en moralsk utfordring til oss alle – å hjelpe mennesker i nød, uansett tro, hudfarge eller politisk tilhørighet, og uavhengig av vår egen posisjon og rolle i samfunnslivet. Samtidig anerkjenner noen som spesifikt humanitære organisasjoner, med et særskilt mandat og en særlig kompetanse. På hvilken måte en hjelpeorganisasjon eventuelt forstår seg som humanitær, vil imidlertid måtte avklares fra tilfelle til tilfelle, med den språklige forvirring det fortsatt vil kunne innebære. Anerkjennelse fra andre som humanitær organisasjon vil være noe man må gjøre seg fortjent til – gjennom praktisk innsats, kompetanse og samarbeid.

I praksis brukes disse definisjonene, og flere til, om hverandre i bistandsdebatten. «Humanitær» er et honnørord, og stadig flere organisasjoner ønsker å komme med i den «humanitære familie». På den ene siden ville det være nyttig å enes om en entydig språkbruk, men på den annen side er terminologisk tvang neppe veien å gå. Mangfoldet av hjelpeorganisasjoner har flere sider ved seg, men er også et positivt mangfold. Med det følger en bred variasjon av arbeidsmåter, prioriteringer og fokus. Det er neppe et mål å strømlinjeforme alle disse, eller den språkbruk de legger til grunn for sitt arbeid. Terminologisk bevissthet er likevel på sin plass. Ikke for å redusere diskusjonen til en språkdebatt – det ville være trist – men for å klargjøre utgangspunktet og premissene for en konstruktiv nødhjelps- og bistandsdebatt.

Kjetil Fretheim er cand.theol. og kvalifiseringsstipendiat ved Senter for Utvikling og Miljø.

Situasjonen i Irak, der militære styrker både dreper og brødfør, aktualiserer et klarere skille mellom militær innsats og humanitært arbeid, mener artikkelforfatteren. Her fra Nasiriyah.

FOTO: JOE RAEDLE/ALL OVER PRESS

Storebror skapte afrikansk identitet

AV VICKY BUHANZA, TANZANIA

MEDIER

Det måtte et velprøvd mediekonsept til for å få Afrika til å føle seg i samme båt – eller rettere sagt, i samme hus. Big Brother Africa har samlet kontinentet i endeløs spenning i 106 dager.

Nå er alt over. Vinner av Big Brother Africa ble 23 år gamle Cherise Makubale fra Kitwe i Zambia. Hun sitter igjen med 100 000 dollar, diplomatisk status som goodwill-ambassadør i Zambia og en kjendisstatus som knapt kjenner sidestykke i Afrika.

For 106 dager siden ble 12 afrikanske ungdommer samlet i Big Brother-huset i Johannesburg i Sør-Afrika. De bodde under samme tak, og måtte spille ut sine konflikter og lyster for åpent kamera – døgnet rundt. TV-produsenten M-Net hadde 24 timers sending fra alle rom, inkludert dusj og soverom. Men det var bare TV-seere med parabol og betalt abonnement fra M-Net som kunne følge sendingene døgnet rundt. De fleste land hadde sendinger hver fredag og søndag der de nasjonale TV-stasjonene sendte en times redigert opptak fra huset og resultater av avstemningene om hvem som måtte forlate huset.

Den sør-afrikanske TV-giganten M-Net hadde allerede 1,2 millioner abonnenter i 40 afrikanske land før Big Brother Africa startet, og har trolig skaffet seg mange flere i løpet av programserien. Selv om de fleste afrikanere sa det var usømmelig å se folk dusje og gå til sengs på tv, viste det seg at det store var å ha et tv-apparat i stua som viste «alt». Folk satt oppå hverandre for å se en mann dusje, formidlet gjennom en duggete kameralinse. Alt ble kommentert og vurdert og deltakerne ble våre venner – og fiender.

Cherise Makubale fra Zambia ble vinner av Big Brother Africa. Hun sitter igjen med 100 000 dollar og diplomatstatus i Zambia pluss mye mer. Her sammen med Ugandas representant i Big Brother-huset.

Hver helg stemte hele Afrika på hvem som skulle forlate huset. Beboerne nominerte selv hvem som skulle stemmes over, men det var via tekstmelding og Internett den ulykkelige ble ført ut av huset. Vi hadde makt, og brukte den. Mange ville kanskje tro at Sør-Afrikas deltaker ville bli en vinnerkandidat, men vi lot oss ikke sjarmere av den arrogante Abby. Vi stemte henne ut selv om hun representerte den mektigste stat på vårt kontinent. Penger og makt teller ikke her. Stor bedre gikk det ikke

”

Vi stemte ut Sør-Afrikas kandidat selv om hun representerte den mektigste stat på vårt kontinent.

med Nigerias representant.

Til slutt sto det mellom to av Afrikas «underdogs», Zambia og Tanzania. Den sjarmerende Cherise Makubale, med sterke forhandlingsevner og en passe balanse mellom pågåenhet og avslappethet mot Mwishe Mwampamba (22) fra Morogoro i Tanzania. I min vennekrets likte vi godt Cherise, men vi støttet fullt ut hjemmefavoritten fra Morogoro. Han er en skikkelig kul fyr med tanzaniansk far og hvit mor fra Øst-Europa. Men Cherises sjarm ble for sterk til slutt.

sett fra sør

I spalten Sett fra Sør vil du møte korrespondenter fra afrikanske land.

Vicky Buhanza er fri-lansjournalist i Tanzania. Hun er med i det internasjonale journalistnettverket til Sørvis Kommunikasjon.

Sjelden har Afrika rettet en samlet oppmerksomhet mot ett tema som under Big Brother Africa. Plutselig fikk vi kjente fra Botswana, Namibia, Zimbabwe og Malawi. Vi levde med deltakerne i Big Brother-huset dag ut og dag inn. Nå er alt over, og vi føler oss en smule ensomme. Nå får vi leve videre i våre egne storfamilier. Ikke på langt nær så kule og utagerende som i Big Brother-huset, men sikkert de beste omgivelser på lang sikt.

Gados verden

Tanzanieren Godfrey Mwampembwa, bedre kjent som «Gado», er en av Afrikas mest profilerte karikaturtegnere. Han tegner blant annet for den uavhengige kenyanske avisen Daily Nation.

Hvem er fienden?

LITTERATUR

Rammen rundt «Den gamle skilpad- den» er krigen i Angola sett gjennom øynene til landsbyfolk. Det er likevel en annerledes krigsfortel- ling. Midt i konflikten brytes gamle tradisjoner med nytt tankegods, fam- ilier rives opp med røttene, men- nesker blir fremmedgjort overfor begivenhetene rundt dem og forsø- ker å finne en trygghet i kaoset. De spør: Hvem er fienden?

Boka er skrevet av Pepetela – el- ler Artur Carlos Mauricio Pestana dos Santos – som han egentlig heter. Han er født i Angola og har studert i flere land inntil han på slutten av 60-åra sluttet seg til MPLA i kampen mot portugisernes kolonimakt. Et- ter frigjøringen har han arbeidet som forfatter og politiker.

Sentralt i fortellingen står den gamle mannen Ulume, hans første kone Muari og hans nye lidenskap – den unge Munakazi. Allerede mens han beiler til den unge kvinnen mø- ter Ulume den nye tid. De gamles ord er ikke lenger lov. Munakazi vil bare gifte seg av kjærlighet uansett kraften i raseriet til hennes far, og hun bruker tid før hun stiller som brud for Ulume. Byens puls napper imidlertid i kroppen hennes. Barn- løs og lei av det stillestående lands- bylivet stikker hun av og ender i yd- mykelse.

Den ene krigshandlingen følger etter den andre og setter sine spor

bokanmeldelse

Pepetela
(pseudonym for Artur Carlos
Mauricio Pestana dos Santos):
«Den gamle skilpad- den»
Cappelens Pan serie, 2003

blant mennesker som ikke forstår noe av den. Soldater kommer, slak- ter ned budskapen, fornærer kvin- nene og brenner ned flere livsverk, før de drives videre. Landsbybeoer- ne pakker sine eiendeler og flytter en dagsmarsj unna. Det er stadige oppbrudd, både i forhold til gamle skikker og i det samfunnet som ut- vikler seg rundt dem.

Ulumes to sønner – Kanda og Lu- zolo – står på hver sin side i krigen. Eller som Ulume reflekterer: «Hvem er fienden? Hvis hans sønn Luzolo tilhørte våre, måtte Kanda tilhøre fi- enden, eller omvendt, hvilket går ut på ett.»

Landsbybeoerne har nok med sine tanker, med å stille den verste sul- ten og med håpet om at de grønnskledde soldatene ikke finner veien til nye steder der de slår seg ned.

Ulume har ett fristed på jorden. Det ligger på høyden over landsbyen der han levde før soldatene raserte den. Han søker tilbake til denne

landsbyen når han synes livet er vanskelig og noen beslutning- er må tas. Ulume søker råd hos den gamle skilpad- den som bor der. Skilpad- den lytter tålmodig og gir

sine tegn til den gamle mannen.

Boka forteller på mange måter om et samfunn i oppløsning, såret av langvarig krig – et samfunn som står foran et veiskille mellom gam- melt og nytt. Om mennesker som mister grepet i skjæringspunktet mellom det som var trygghet og alt som truer det de kjenner.

Sett fra sitt ståsted reflekterer Ulume over en utvikling han kjen- ner på kroppen, men ikke kan gripe. Han sier til en av sine sønner: «Du har alltid vært smart og kan sikkert forklare meg det. Hvem har vunnet denne krigen? Du har kanskje vun- net, det ser i det minste slik ut. Bro- ren din har ingenting. Jeg vet ikke hvem det var som vant. Men jeg vet hvem det var som tapte, det var alle sammen.»

Dette er vel egentlig krig i et nøt- teskall.

Pepetelas bok er blitt et sterkt lit- terært møte med noen av dem som tapte.

STONE BRATTELI

Norwegian People's Aid

Norwegian People's Aid (NPA) is a Non-Governmental Organisation with close links to the Norwegian Labour Movement. NPA is involved in humanitarian relief and long-term development cooperation in more than 30 countries with around 100 expatriates abroad per year in addition to more than 3000 locally employed staff members. NPA is one of the world's leading organisations involved in humanitarian mine action. Expected turnover in 2003 is NOK 650 million. The NPA Head Administration is located in Oslo, Norway.

Resident Representative – North West Russia

Position number: 103/03	Place of service: Murmansk	Starting date: As soon as possible	Closing date for application: 12th of October 2003
-----------------------------------	--------------------------------------	--	--

Background

NPA has worked in Northwest-Russia since 1998 mainly with health- and social related projects. Currently a gradual re-orientation is taking place to change the profile to a more right based development program with focus on human- and democratic rights and civil society issues.

Responsibilities

- Overall responsibility for supervision, implementation and administration of NPA's activities in North West Russia
- Responsibility for all aspects of NPA's activities in the region.
- Provide proposals for the annual budget and programmes.
- Contribute to further strategic development of the country programme, in accordance with the policies, strategies, plans of action, rules and regulations of NPA.
- Ensure that work is conducted in close collaboration with partners in the respective country, and make sure that local laws and regulations in each country are followed when carrying out activities and employing personnel.
- Keep updated regarding relevant donor- and international development co-operation policies and the overall situation and development in the countries

Qualifications

- Relevant higher formal education and working experience
- Extensive managerial, administrative and financial experience
- Experience from international organisations, preferably humanitarian
- Knowledge of administrative and political aspects of Norwegian development cooperation and humanitarian aid
- Good communication and interpersonal skills with experience of liaison and networking with partner organisations and donors. Preferably also experience from conflict negotiations and management
- Initiative and ability to think and work independently
- Extensive knowledge of the region and its political situation is required
- Written and verbal proficiency in English is essential
- Knowledge of Russian, both written and verbal is an advantage
- Computer proficiency

In general

We emphasise the importance of strong health, cross-cultural communication skills and sensitivity, creativity and the ability to work under pressure and difficult conditions. One of NPA's overall objectives is to promote gender equality in the organisation. Thus, female candidates are encouraged to apply.

Working conditions: NPA offers good salary conditions, free accommodation, transport and insurance schemes for expatriates. A one-year contract with possibility for renewal. For more information about the position or NPA, please see NPA's website at www.folkehjelp.no or www.npaid.org.

Contact persons:

Head of International Department: Nils A. Røhne Phone: +47 22 03 77 41
Personnel Manager: Ole Geir Instefjord Phone: +47 22 03 77 91

Please apply online as instructed on our web-site with a full CV and cover letter explaining your interest. Please mark the application «position no 103/03».

FLYKTNINGERÅDET

Flyktningerådet er en uavhengig humaniter organisasjon som i mer enn 50 år har arbeidet aktivt for å skape trygghet og verdighet for mennes- ker på flukt i og utenfor eget land. Vi kjemper for deres rettigheter, hjel- per med mat, husly og skolegang – og bidrar med informasjon og rådgi- ving til dem som kan vende hjem.

Flyktningerådet søker

PROSJEKTLEDERE

Husly/shelter – D. R. Kongo

Husly/shelter – Burundi

Utdanning/TEP - Burundi

IDP-beskyttelse - Burundi

Søknadsfrist: 30. september 2003

Se utfyllende informasjon om stillingene på www.nrc.no

Flyktningerådet har 800 engasjerte og kompetente medarbeidere som er involvert i prosjekter i fire verdensdeler for å gi mennesker på flukt en bedre hverdag og fremtid. I tillegg har vi en av verdens største bered- skapsstyrker på 500 fagfolk som på 72 timers varsel kan rykke ut dit kri- sen rammer.

Vi ser at det nytter!

FLYKTNINGERÅDET

The Norwegian Refugee Council is a non-governmental, humanitarian organization that has worked actively for more than 50 years to create a safer and more dignified life for refugees and internally displaced persons. We work for their rights, assisting with food, shelter and education – and offering counselling on repatriation

We seek:

PROJECT COORDINATOR Georgia

(Information, counselling and legal assistance)

The Norwegian Refugee Council has established a project on informati- on, counselling and legal assistance for internally displaced persons (IDPs) in Georgia. The main objectives of the project are to inform the IDPs about their rights, mobilize the IDPs to exercise their rights as well as to provide legal assistance on specific issues when needed. The pro- ject is implemented in cooperation with three Georgian NGOs.

Responsibilities:

- Project management
- Advocate issues of concern identified by the project
- Develop methodology for mobilization of IDPs
- Cooperation with key actors, such as UNHCR, local government and other NGOs
- Training and support to local staff, and local implementing NGOs
- Assist Resident Representative as needed

Qualifications:

- Relevant higher university degree, preferably within political science or law
- Experience from international projects, preferably for refugees and/or IDPs, including management and advocacy work
- Analytical skills
- Ability to implement decisions and reach set objectives
- Flexibility, communication and social skills
- Proficiency in English, oral and written, preferably also Russian

Duty station: Tbilisi, Georgia, is a non-family duty station.

The project manager reports to the NRC Resident Representative.

Commencement: Primo December 2003

Contract period: One year

Salary/benefits: according to NRC's general directions: level 41, plus allowances (approx. NOK 40.000,- per month), and free housing of moderate standard.

For further details: Program Co-ordinator Marit Mæhlum or Adviser Pål Nesse, both at phone: +47 23 10 98 00

Please send the application in English, with CV to 23.U03@nrc.no.

Mark the application: **23.U03**.

Closing date: 30 September 2003

The Norwegian Refugee Council has 800 committed and competent employees involved in projects on four continents, to give refugees and internally displaced persons a better life and future. In addition we have one of the world's largest standby forces of 500 professionals, ready to be deployed on 72 hours notice when the crisis occurs.

For more information:
www.nrc.no

nytt om navn

Har du skiftet jobb? Kontakt redaksjonens Nytt om navn-medarbeider Paal Eckhoff Salvesen på e-post: nyttomnavn@sorvis.no eller på telefon 37 14 81 83.

Elisabeth Knutsen (25) er ansatt i giverservice og som markedsmedarbeider i Strømmestiftelsen. Som markedsmedarbeider arbeider hun innenfor bedriftssatsingen til organisasjonen, blant annet med salg av annonser. I giverservice arbeider hun med registrering og oppfølging av givere. Knutsen har utdanning fra U-landsstudiet ved Høgskolen i Agder, mediekunnskap fra Gimlekollen mediehøgskole og statsvitenskap.

Ole Kristian Lauvland (35) er ansatt som administrasjonssjef i Strømmestiftelsen. Lauvland kommer fra stillingen som rektor/daglig leder ved Hald Internasjonale Senter i Mandal. Han har tidligere arbeidet som storsalssekretær i Storsalen i Oslo, og ved sjømannskirken i Bangkok. Lauvland er utdannet sykepleier, har utdanning fra bankakademiet, kristendom grunnfag og grunnfag i drama – teater og kommunikasjon.

Lars Saaghus (46) er ansatt som skolekonsulent i Strømmestiftelsen. Saaghus er oppvokst på Madagaskar. Han har vært misjonær i Kamerun i fire år, der han var rektor på den norske skolen. Han har arbeidet med flere ulike utviklingsprosjekter i Sudan, og utallige reiser i Afrika har gjort han til en afrikakjenner. Saaghus er lektor. Han har arbeidet 16 år i folkehøgskolen og mellom annet hatt ansvar for reiseliv og solidaritetslinjene.

Kristine Sødal (31) er ansatt som programmedarbeider i Strømmestiftelsens utvekslingsprogram, Act Now. Sødal skal ha ansvar for informasjonsarbeid utenlandsstudentene skal gjennomføre i Norge etter at de kommer hjem fra opphold i utlandet, og oppfølging av studenter fra sør som er i Norge. Sødal er lektor, og har arbeidet som lærer. Hun har også arbeidet som finansiell rådgiver.

Berit Nising Lindeman (39) er ansatt som prosjektleder i Stiftelsen Menneskerettighetshuset. Hun skal særlig ha ansvar for Stiftelsens prosjekter i Øst-Europa ved etablering av nye menneskerettighetshus, oppfølging av MR-husene i nettverket samt MR-rapportering. Lindeman er utdannet jurist med tilleggsstudier i russisk og fransk, og har bakgrunn fra demokratiserings- og MR-arbeid i flere land, med hovedvekt på Øst-Europa.

Niels Jacob Harbitz (38) er ansatt som prosjektleder i Stiftelsen Menneskerettighetshuset med særlig ansvar for stiftelsens prosjekter i Øst-Afrika. Han skal også redigere nettsiden www.humanrightshouse.org og bidra til å styrke informasjons- og nettverksarbeidet. Harbitz er utdannet i antropologi, medievitenskap og politisk teori fra Oslo, Bergen, London og New York og har skrevet frilans for aviser og tidsskrifter i en årrekke.

Ingrid Samset er ansatt som forsker ved Chr. Michsens Institutt (CMI) fram til sommeren 2004. Samset er statsviter med bakgrunn fra utviklings- og afrikanske studier. Hun jobber med konflikt-relaterte tema som krigers varighet, naturressurser og krig, fredsbevarende styrker, internasjonale straffedomstoler, bistand til gjenoppbygging samt forsoning.

Per Øyvind Bastøe er ansatt som Principal Management System Specialist i Strategy and Policy Department i Den asiatiske utviklingsbanken i Manila. Han tiltrer stillingen i begynnelsen av november. Bastøe er nå partner og seniorrådgiver i ECON Analyse og har tidligere erfaring fra blant annet Statskonsult og Verdensbanken. De siste årene har han særlig arbeidet med resultatorientering og organisasjonsendring i utviklingsorganisasjoner og i offentlig forvaltning. Bastøe ledet det internasjonale teamet som i vår avsluttet evalueringen av den norske utviklingsforvaltningen på oppdrag fra Utviklingsministeren.

Tove Bruvik Westberg, avdelingsdirektør i Utviklingspolitisk seksjon, Utenriksdepartementet, har tiltrådt som ministerråd ved ambassaden i Nairobi. I stillingen som avdelingsdirektør etterfølges hun av Kristian Ødegaard, inntil nylig ministerråd ved ambassaden i Washington.

Odd-Egil Andhøy, ambassadør i Abidjan, Elfenbenkysten, er i tillegg utnevnt til ambassadør i Guinea og Burkina Faso.

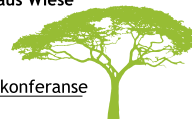
I dag er det ca 115 millioner barn i skolepliktig alder som ikke går på skole. Vil alle barn i verden få tilgang på skole i 2015?

NORADs fattigdomskonferanse 16. oktober på Fabrikken i Oslo

Disse kommer:
Leder i UNDP, **Mark Malloch Brown**
Departementsråd **Mrs Barbara Chilangwa**, i Utdanningsdepartementet i Zambia
Utdannings- og forskningsminister **Kristin Clemet**
Utviklingsminister **Hilde Frafjord Johnson**
Direktør i NORAD **Tove Strand**

Konferansen ledes av **Astrid Versto** og **Claus Wiese**

Kommer du?

Meld deg på : www.norad.no/fattigdomskonferanse

Prøv en stillingsannonse i **bistandsaktuelt**

Tlf. 22 24 20 40

Raseringen av verdens regnskoger er en av vår tids største miljøkatastrofer. Hvert år ødelegges over 150 000 km² tropisk skog. Regnskogsfondet er den ledende norske organisasjonen som arbeider for å bevare regnskogen for framtidige generasjoner (mer på www.rainforest.no).

Regnskogsfondet søker PROSJEKTANSVARLIG SENTRAL-AFRIKA

Regnskogsfondet er i ferd med å etablere prosjektvirksomhet i Sentral-Afrika. Kongobassenget rommer verdens nest største regnskogsområde, samtidig som regionen er preget av vanskelige politiske og kulturelle konflikter. Det gryende fredshåpet i Kongo DRC gir nå en mulighet til å starte arbeidet for å oppnå bærekraftig forvaltning av skogsressursene og bedre rettigheter for skogsfolk i området. Arbeidet vil bli utviklet i nært samarbeid med lokale organisasjoner og Regnskogsfondet i Storbritannia, som har lang erfaring fra området.

Til denne utfordrende oppgaven søker Regnskogsfondet en prosjektansvarlig med kjennskap til regionen, kanskje særlig til Kongo DRC, Kamerun og Gabon som er de mest aktuelle prosjektlandene. Kjennskap til urfolksproblematikk og regnskogsforvaltning er en fordel. Gode franskkunnskaper er nødvendig.

Vi har fleksible arbeidstidsordninger og pensjonsavtale. Lønn etter avtale.

For nærmere opplysninger kan du kontakte Lars Løvold eller Yngve Kristiansen på tlf. 22 04 47 00.

Søknad med CV sendes: Regnskogsfondet, Pb. 2113 Grunerløkka, 0505 Oslo, eller til yngve@rainforest.no.

Søknadsfrist 15. oktober

Svar hvem? hvor? hva i all verden?

1. Mor Teresa, den avdøde nonnen som ble verdenskjent for sitt hjelpearbeid i Calcutta. Etter sin død blir hun helgen i Den katolske kirke.
2. Kaffe.
3. Redd Barna.
4. Yoweri Museveni.
5. Vestbredden og Gaza.
6. Ja, 30 prosent.
7. Vestlig.
8. Nepali.
9. Banjul.
10. Byene synker.
11. Palestina ble lovet som hjem for jødene.
12. Kommunistisk ettpartistat
13. Mali.
14. Fire – Botswana, Benin, Burundi og Burkina Faso.
15. De intellektuelle.
16. Indias gamle hellige skriftspråk.
17. Tobakksblader.
18. Det karibiske hav/Atlantishavet og Stillehavet.
19. Lagos.
20. Nilen.

Alt riktig: Les spørsmålene før svarene – ikke omvendt!

15-20: Verden trenger deg.

10-14: Du kan se framtiden lyst i møte.

5-9: Ikke så verst.

1-4: Din interesse for globale spørsmål er kanskje av ny dato?

0: Utenriksdepartementets aspirantkurs er kanskje ikke det du burde søke på i år?

Neste **bistandsaktuelt** utkommer ca. 17. oktober

FOTO: INGER A. HELDAL

FOTO: PER KR. LUNDEN

FOTO: INGER A. HELDAL

Litt mer enn krig og katastrofer...

Er du opptatt av 3. verdensspørsmål? Er du interessert i å lese om den økonomiske og politiske utvikling, om de mange små skritt for å unngå sultkatastrofer og krig, om vanlige mennesker som gjenvinner troen på fremtiden? Vil du gjerne følge med i de bistandspolitiske og bistandsfaglige debattene? Nå har du muligheten.

... **JA**, jeg vil ha et gratis-abonnement på Bistandsaktuelt.

Navn:.....

Adresse: .....

Postnr./sted:.....

SENDES TIL: **bistandsaktuelt**,

NORAD, boks 8034 Dep., 0030 Oslo.

Du kan også tegne abonnement direkte på www.bistandsaktuelt.com

Vil stille sult med kultur

Norsk aktivist går i Bob Geldofs fotspor

Han hadde aldri vært i Afrika, kunne ingenting om Etiopia eller sultkatastrofer. Men **Simen Joner** (27) ville «gjøre noe». Inspirert av Bob Geldof har han satt i gang arbeidet med festivalen «Kulturdager for sultne mager».

• SILJE BERGGRAV

- Jeg må bare lukke øynene for alle som sier at dette ikke går, og tenke «det går, det går, det går», sier en lettere stresset Simen Joner.

26. januar 2004 går startskuddet for den ukelange festivalen «Kulturdager for sultne mager». Den 27-årige festivalarrangøren har ingen annen relevant bakgrunn enn at han har spilt i band i mange år. Men engasjementet og viljen ble vekket for fullt da han leste at en ny sultkatastrofe var på gang i Etiopia og Eritrea.

- Lenge gikk jeg og følte meg maktesløs, tenkte at det går ikke an å ikke gjøre noe. Jeg har lest boka til Bob Geldof, og synes det er utrolig fett hva han har gjort. Jeg lurte på om jeg skulle prøve å få til en støttekonsert på Rockefeller, men tenkte at det ville monne lite, forteller Joner.

”

Jeg får stadig flere henvendelser fra folk som er hypp på å stille opp og hjelpe til.

Simen Joner, festivalarrangør.

Mange kjenner mange. Han begynte å tenke i større baner, og fikk ideen om å arrangere en festival som inkluderer alle typer kultur - musikk, teater, kunst, stand-up og foredrag. I første rekke planlegger han arrangementer i Oslo, men Joner ser ingen grunn til at ikke andre byer kan hive seg på.

- Jeg kjenner mange artister og skuespillere, og kjenner mange som kjenner mange. Etter hvert som ryktet går om festivalen, får jeg stadig flere henvendelser fra folk som er hypp på å stille opp og hjelpe til, forteller Joner.

Foreløpig har han gjort avtaler med flere av de største konsertscenene i Oslo, men arbeidet med å hanke inn artister og involvere resten av byens kulturliv vil ta det meste av høsten.

Planen er å få med store artister som Kaizers Orchestra, Turboneger, Morten Abel og a-ha. Joner håper også å få til en utveksling av etiopiske musikere og skuespillere, og fokusere på kultur som et samlingspunkt. Økonomisk støtte til prosjektet håper han å få fra NORAD, Oslo kommune og næringslivet.

Organisasjonene positive. - Jeg irriterer meg over hvordan mange artister bruker spalteplass i store aviser på å snakke om banale ting, damer og dop. Artister har enorm påvirkningskraft, og håpet er at de gjennom festivalen kan være med å sette fokus på sultproblemet, sier Joner.

Den siste tiden har han brukt på å sette seg inn i tørkekatastrofen.

- Jeg visste ikke en dritt om Etiopia og Eritrea, eller hvordan man driver nødhjelp og bistand. I det sis-

te har jeg lest mye, og vært i møter med alle de store hjelpeorganisasjonene for å få dem med på laget, forteller Joner.

Han sier responsen fra organisasjonene har vært overveldende. Kanskje ikke så rart, for Joner anslår at i overkant av 10 millioner kroner kan bli resultatet av festivalen, dersom alt går etter planen.

Kvinne- og miljøprofil. - Jeg synes det er tryggest å kanalisere pengene gjennom en norsk organisasjon i stedet for å starte et nytt prosjekt på egenhånd. Først tenkte jeg at pengene hovedsaklig skulle gå til mat, men etter hvert som jeg har satt meg inn i sakene, har jeg skjont at problemet er mer komplisert, og at det også er viktig å jobbe forebyggende, sier han.

Joner har satt opp en liste med kriterier for hvordan pengene skal brukes - blant annet vil han at prosjektet skal være kvinnerettet, ha miljøprofil, legge vekt på hjelp til selvhjelp og ha positive ettervirkninger.

Datoen for festivalen - 26. januar til 1. februar - er nøye valgt. Da er det lite som skjer ellers i utelivsbransjen, og bevisste julegavekjøpere skal oppfordres til å gi bort billetter i julegave.

Selv har han ikke tenkt å tjene en krone på prosjektet, og forventer frivillig innsats fra artister og alle andre involverte. 27-åringen jobber deltid på en ungdomsklubb for å klare seg økonomisk.

- Jeg har aldri gjort noe i denne størrelsen før, men er sær og egenrådig og vant til å få til det jeg vil. Det er viktig å tenke stort hvis man skal få til noe.

Simen Joner bare måtte gjøre noe for å lindre sultkatastrofen på Afrikas horn.

FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

Interessert i mennesker, miljø og utvikling?

Økologi, mennesker og institusjoner i utvikling
(10 studiepoeng/3,3 vkt)

Nettbasert etter- og videreutdanningskurs innen utviklingsgeografi ved Institutt for Geografi, Universitetet i Bergen.

Kurset fokuserer på forholdet mellom mennesker og miljø i marginale utviklingsområder gjennom en forståelse av de økologiske og institusjonelle prosessene ressursbruk er forankret i.

Kursoppstart 13.oktober. Påmelding innen 7.oktober.

For mer informasjon og søknadsskjema:

www.nhh.no/geo/course/WebEdu_folder/WebEdu.html

INSTITUTT FOR GEOGRAFI - UNIVERSITETET I BERGEN
Breiviksveien 40 - 5045 Bergen
Tlf. 55 95 93 83 - 55 95 90 00